

1960'SONRASI SANATTA BOZULAN DOĞA

GÜZİN DİLARA KILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
RESİM ANASANAT DALI

DANIŞMAN

DOÇ. DR. LÜTFİ ÖZDEN

DÜZCE, 2023

1960'SONRASI SANATTA BOZULAN DOĞA

GÜZİN DİLARA KILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
RESİM ANASANAT DALI

DANIŞMAN

DOÇ. DR. LÜTFİ ÖZDEN

DÜZCE, 2023

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

1960'SONRASI SANATTA BOZULAN DOĞA

Güzin Dilara KILIÇ tarafından hazırlanan tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Resim Anasanat Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Lütfi ÖZDEN

Düzce Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Lütfi ÖZDEN

Düzce Üniversitesi

Doç. Dr. Orhan Tekin

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Örs

Düzce Üniversitesi

Taz Savunma Tarihi: 21/06/2023

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallarda içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

14/07/2023

Güzin Dilara KILIÇ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimim ve bu tezin hazırlanmasında süresince gösterdiği her türlü destek ve yardımdan dolayı çok değerli hocam Doç. Dr. Lütfi Özden'e en içten dileklerle teşekkür ederim.

Bu çalışma boyunca yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen sevgili aileme ve çalışma arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

14 Temmuz 2023

Güzin Dilara KILIÇ

İÇİNDEKİLER

GÖRSEL LİSTESİ.....	i
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
1. GİRİŞ.....	1
2. DOĞA VE İNSAN İLİŞKİSİ	3
2.1. İNSAN MÜDAHALESİ İLE DEĞİŞEN DOĞA.....	3
2.2. KÜRESELLEŞMENİN DOĞAYA OLUMSUZ ETKİLERİ	16
2.3. PLASTİK ATIKLARIN CANLILARA OLUMSUZ ETKİLERİ	21
3. 1960 SONRASI SANATTA DOĞADAN ÇAĞDAŞ SANATA EKOLOJİK YANSIMALAR	26
3.1. YERYÜZÜ SANATI	26
3.2. EKOLOJİK SANAT	31
3.3. EKOLOJİK BAĞLAMDA SANATA MÜDAHALELER.....	32
3.4. ÇAĞDAŞ SANATTA İKİNCİ DOĞA.....	38
4. BOZULAN DOĞA KONUSU UYGULAMA ÇALIŞMALARI.....	43
5. SONUÇ	60
6. KAYNAKÇA	61
ÖZGEÇMİŞ.....	68

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1. Paleolitik Çağda Kullanılan Taş Aletler (Khanacademy, 2023)	4
Görsel 2. Endonezya Sulawesi Adası, Visaya Yaban Domuzu (Atlasdergisi, 2023).....	5
Görsel 3. Altamira Mağarası, Renkli Bizon, 1868, İspanya (Wikipedi, 2023).....	5
Görsel 4. Altamira Mağarası, Bizon, İspanya (Wikipedia, 2023)	6
Görsel 5. Serra da Capivara National Park, Brezilya (Wikipedia, 2023)	7
Görsel 6. Peter Bruegel, Karda Avcılar, 1565, 117x162 cm, Avusturya (Arthipo,2023) 9	
Görsel 7. Peter Bruegel, Patenciler Ve Kuş Kapanlı Kış Manzarası, 1565, 38x56 cm, Brüksel (Pinterest, 2023)	10
Görsel 8. Lucas Van Valckenborch, Frozen Schelda İle Antwerp'in Görünümü, 1593, 42,5x63,5 cm (Pinterest, 2023)	11
Görsel 9. Elmas Deniz, Kayıp Sular, Üç boyutlu ahşap rölyef, 68x100x75 cm, 2019 (Bantmag, 2023)	14
Görsel 10. Deniz Aktaş, Umudun Yıkıntıları 1, Kâğıt üzerine mürekkepli kalem, 120x310 cm, 2019 (Bantmag, 2023)	15
Görsel 11. Güzin Dilara KILIÇ, İzmir Güzelbahçe, Fotoğraf, 2022	17
Görsel 12. Güzin Dilara KILIÇ, Eğirdir Gölü, Fotoğraf, 2020	18
Görsel 13. Güzin Dilara KILIÇ, "Ormanı Koru", Fotoğraf, 2023, Karagöl Tabiat Parkı, İzmir	19
Görsel 14. Maske, (Trthaber, 2023)	20
Görsel 15. Güzin Dilara KILIÇ, Engraulis Mordox, Dijital Çizim, 2022	21
Görsel 16. Güzin Dilara KILIÇ, Karabaşlı Dikkuyruk, Dijital Çizim, 2022	23
Görsel 17. Güzin Dilara KILIÇ, Deniz Kaplumbağası, Dijital Çizim, 2023	24
Görsel 18. Güzin Dilara KILIÇ, Pelikan, Dijital Çizim, 2023	25

Görsel 19. Richard Long, 1968, İngiltere (Pinterest, 2023).....	27
Görsel 20. Robert Smithson, Amarillo Rampası, 57,78x88,9 cm, 1973, Teksas (Nevadaart, 2023).....	28
Görsel 21. Christo And Jeanne Claude, Wrapped Trees, Switzerland, 1997-1998 (Flickr,2023)	29
Görsel 22. Robert Smithson, Spiral Jetty, Utah, 1970 (Pinterest, 2023)	30
Görsel 23. Damien Hirst, Atık, 152,4x213,4x106,7 cm, cam, çelik, silikon kauçuk, ahşap ve tıbbi malzeme, 1994 (Pinterest, 2023)	32
Görsel 24. Agnes Denes, Yaşayan Piramit, 2022, İstanbul (Sakıp Sabancı Müzesi, 2023).....	33
Görsel 25. Bill Russell, Tufan, Tuval üzerine akrilik, 36x36 cm, 2021 (Billrussellfineart, 2023).....	34
Görsel 26. Edward Burtynsky,Oxford Tire Yığını 1, Westley, California, 1999 (Artnet, 2023).....	35
Görsel 27. Basia Irland, Nehir Yulafı, Büyük Miami Nehri, Dayton, Ohio, 2012 (Basiairland, 2023)	36
Görsel 28. Basia Irland, Ice Book, Ottowo Nehri, Kanada, 2012 (Basiairland, 2023) ..	37
Görsel 29. Thomas Pfannerstill, Save Our Planet, 5,5x4,5 inç, Karton üzerine akrilik (Anthonybrunelli, 2023)	39
Görsel 30. Thomas Pfannerstill, Pepsi Cup, 6,5x4,5 inç, Ihlamur ağacı üzerine akrilik (Anthonybrunelli, 2023)	40
Görsel 31. Thomas Jackson, Cups no. 3, Novato, California, 2014 (Pinterest, 2023)	41
Görsel 32. Thomas Jackson, Cups no.1, Napanoch, Newyork, 2011 (Pinterest, 2023) 41	
Görsel 33. Anne Percoco, Indra'nın Bulutu, 8x6x14, 2008 (Ntv, 2023)	42
Görsel 34. Güzin Dilara KILIÇ, "Plastik Şişeler" , Kâğıt üzerine akrilik boya, 35x50 cm, 2022	44

Görsel 35. Güzin Dilara KILIÇ, "Plastik Bardaklar" , Kâğıt üzerine akrilik boya, 35x50 cm, 2022	45
Görsel 36. Güzin Dilara KILIÇ, "Cam Kırıkları", Kâğıt üzerine akrilik boya, 30x30cm, 2022	46
Görsel 37. Güzin Dilara KILIÇ, "Karton Bardak I", Kâğıt üzerine akrilik boya, 2022	48
Görsel 38. Güzin Dilara KILIÇ, "Şişe", Kâğıt üzerine karışık teknik, 21x29 cm, 2023	49
Görsel 39. Güzin Dilara KILIÇ, "Karton Bardak II", Kâğıt üzerine karışık teknik, 14,5x21 cm, 2023	50
Görsel 40. Güzin Dilara KILIÇ, Atık Nesne Serisi, "Cam Şişe 1", Fotoğraf, 2023	51
Görsel 41. Güzin Dilara KILIÇ, Atık Nesne Serisi, "Cam Şişe 2", Fotoğraf, 2023	52
Görsel 42. Güzin Dilara KILIÇ, Atık Nesne Serisi, "Plastik Şişe", Fotoğraf, 2023	53
Görsel 43. Güzin Dilara KILIÇ, Atık Nesne Serisi, Fotoğraf, 2023	54
Görsel 44. Güzin Dilara KILIÇ, Pollution Serisi, "Dijital Kolâj I", 2022	56
Görsel 45. Güzin Dilara KILIÇ, Pollution Serisi, "Dijital Kolâj II", 2022.....	57
Görsel 46. Güzin Dilara KILIÇ, "Plastik Kirliliği 1", Kâğıt üzerine suluboya ve mürekkep, 50x70 cm, 2022.....	58
Görsel 47. Güzin Dilara KILIÇ, "Plastik kirliliği 2", Kâğıt üzerine karışık teknik, 44x70 cm, 2023	59

ÖZET

1960' SONRASI SANATTA BOZULAN DOĞA

Güzin Dilara KILIÇ

Düzce Üniversitesi

Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç.Dr.Lütfi ÖZDEN

Temmuz2023, 67

"1960 Sonrası Sanatta Bozulan Doğa" başlıklı tezimde doğanın içinde bulunduğu tehlikeler incelenecek, iklim değişikliğinin sebep olduğu krizler doğayı ve doğadaki canlı yaşamını nasıl etkilediği eleştirel yönden ele alınacaktır. Doğada oluşan bozulmaların doğanın kendi akışı ve döngüsü içerisinde olmadığı, bozulma kavramının insandan kaynaklı bir odaklanma olduğu anlatılmak istenmiştir. İnsanın sebep olmuş olduğu bozulmalar aynı zamanda doğada dengesizliğe sebep olmaktadır. Doğa ve insanın birlikteliğiyle değişen doğaya yer verilecektir. Plastik atıkların canlılara etkisi çevresel haberler doğrultusunda incelenecektir. Doğa bugün çağdaş sanatta önemli kavramlar arasındadır. Geçmiş yıllarda ve günümüzdeki doğa çokça bahsedilen bir konu olarak bu çalışmanın temelini oluşturacaktır. Bu çalışmada sürekli değişen doğanın ikinci yönü ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Çağdaş Sanat, Doğa, Ekoloji, İkinci Doğa.

ABSTRACT

DETERIORATED NATURE IN ART AFTER 1960

Güzin Dilara KILIÇ

Düzce Üniversty

The Institue of Fine Arts, Department of Painting

Master Thesis

Supervisor: Doc. Dr.Lütfi Özden

July2023,67

In my thesis title " Deteriorated Nature İn Art After 1960" the dangers of nature is going to be examined, and how the crises causes by climate change affect nature and life in nature will be discussed critically. It is aimed to explain that the deteriorations in nature are not in the nature's own flow and cycle, and that the concept of deterioration is a human-induced focus. İmpairment caused by man also causes misbalance in nature. Changingnature will be included wih the unity of nature and human beings. The effect of plastic wastes on living things will be examined in line with environmental news. These days nature is among the important concepts in contemporary art. İn the past and today nature as a subject that has been mentioned more are going to be based of this study. Also, the second way of nature, which is typically changing will be discussed.

Key Words: Contemporary Art, Nature, Ecology, Second Nature.

1. GİRİŞ

Günümüzde insan topluluğunun doğa ve insan ilişkisini göz önünde bulunduracak olursak ilk vadi insanların (sapiens) olduğu Paleolitik çağ dönemine bakmamız gerekiyor. Araştırmalara göre homo sapiens türü henüz keşfedilmeden önce doğada öncelikli olarak yeryüzüyle birlikte hayvanlar oluşmuştur. Doğa bütün canlıların etrafta rahatça dolaşıp yaşamını sürdürebileceği bir alan olarak betimlenmektedir. İlk insan türünün buzulların eridiği çağdan önceki dönemde oluşmuş olabileceği düşünülmektedir. (Wright, 2004)

Doğa ve hayvanların oluşumu ile birlikte ilk çağlardaki en önemli buluş sapiens türünün taşaleleri keşfetmesiyle ortaya çıkmıştır. 400 bin yıl önce sapiensler doğada rastgele buldukları taş ve kemiklerle hayvanları avlayarak beslenme ihtiyacını karşılamaya çalışmışlardır. Tarımın ilk adımı bilinçsiz bir şekilde bitkileri keşfederek atılmıştır. Bitki kesmeyi, işlemeyi öğrenerek çeşitli bitkiler yetiştirmişlerdir. (Diamond, 2011)

Buradan özetle en önemli temel ihtiyacın besin olduğu anlaşılmaktadır. Besin ihtiyacımızı karşılayabilmek için besin zincirinden faydalanmaktayız. İnsanların ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen tarım devrimi süreci etkileyen sonuç olmuştur. İnsanlar önceki çağlarda gıda konusunda seçici davranmışlardır. Seçicilikle birlikte üretim ve tüketimde oluşan değişiklik tehlikeli süreçleri beraberinde getirmiştir. Kuraklık ve felaket tehlikesi tüm türleri etkilemiştir. Bu adımlar ikinci doğa kavramını öne çıkaran bozulmaların temelini oluşturmuştur.

Bu tezde ilk insanın ve temel besin ihtiyacının çevre sorunlarının oluşumunda büyük bir etkisinin olduğu anlatılmaktadır. İlk çağlardan itibaren değişerek kendini yenileyen doğanın ekolojik bozulmalarının temel nedeninin "insan kaynaklı" bir odaklanma olduğu, doğa tahribinin canlı ekosistemini nasıl etkilediği üzerinde durularak birincil kaynaklar, internet kaynakları, dergilerden incelemeler yapılarak konu desteklenmeye çalışılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde; tarım ve avcılık kavramları ele alınarak, insan kaynaklı eylemlerin doğayı tahrip ederek bozulmalar meydana getirdiğinden bahsedilmiştir. Eski çağlarda yaşanan iklim değişikliği, buzul çağı ve sonrasında yaşanan felaketlerin yeni jeolojik çağın oluşmasına sebep olan sorunlar üzerinde durulmuştur. Antroposen çağını etkileyen bir diğer konu olan küreselleşmenin olumsuz etkileri üzerinde durularak insan eylemlerinin doğaya, canlı türlerine olumsuz etkisi üzerine incelemeler yapılmıştır.

Üretimin bir sonucu olan atık konusuna değinerek plastik ürünlerin çevreye ve canlılara olumsuz etkileri diğer alt başlıkları oluşturan konulardır. Çevre kirliliği ve plastiklerin kullanımıyla ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Bugünün gündemini oluşturan plastiklerin diğer atık türlerine göre daha zararlı olduğu vurgulanmıştır.

Üçüncü başlık 1960 sonrası sanat sürecinin doğaya yansımalarının ele alınacağı başlık türüdür. 1960 sonrası dönemi birçok sanat akımını içerisinde barındırmaktadır. Ekoloji temelli oluşan sanat akımları daha çok doğada yapılan çalışmalarını temel almaktadır. Sanat akımlarının oluşumundan bahsedilerek dönem sanatçıları eserlerine yansıtıkları sanat tutumları incelenmiştir. 1960 sonrası sanat dönemi adı altında bilinir hale gelen yeryüzü sanatı, ekolojik sanat tezin bu bölümünü oluşturmaktadır. Yeryüzü sanatı çalışmalarından etkilenen birçok sanatçı çalışmalarını çevreye yansıtmıştır. Oluşan sanat çalışmaları çağdaş sanat alanlarında tasarlanmaya başlanmıştır. Yeryüzü sanatına dair izleri günümüz sanatçıları modern çalışmalarında görmek mümkündür. Çalışmanın ikinci doğa kısmında çağdaş çalışmalar üreten yeryüzü sanatçıları tasarladıkları çalışmalar incelenecektir.

2. DOĞA VE İNSAN İLİŞKİSİ

2.1. İNSAN MÜDAHALESİ İLE DEĞİŞEN DOĞA

Tarih öncesi çağlarda dik insanlar olarak adlandırılan ilk insanlar homo sapiens türünün atası olmuştur. İlk insan türlerinin betimlendiği resimler incelendiği zaman homo sapiens türünün kafa yapısının erectusun kafa yapısına göre daha yuvarlak olduğu gözlemlenmiştir. Bu fiziki görünüşteki değişiklik her insandaki kafa yapısının farklı olabileceğini vurgulamaktadır. Fiziki değişiklik ve kafa yapısı sapiens türünün diğer türlerden ayrılması için önemli bir etken olmuştur (Davis, 2007).

Harari sapiens türünün soy evrimi konusunda düşüncesini vurgularken Erectustan Neandertllere olan bir soy olabileceğini düşünmenin bir hata olabileceğini söylemektedir. İnsan türünün benzer değişiklik ve gelişim ile bugünlere geldiğini vurgulamaktadır (Harari, 2015).

Harari ifadesinde insan türlerinin kendine özgü farklılığından söz eder. Gelişim açısından saç, göz, el ve beden olarak kişisel farklılıkların gözlemlenebilir olduğunu belirtmektedir.

Luckert'in sapiens türüyle ilgili düşüncelerine göre;

İlk insanların gelişim süreci ile birlikte farklı buluşlar keşfettikleri bilinmektedir. İnsanlar buldukları malzemelerle beslenme ihtiyacını karşılayarak hayatta kalmanın yollarını aramışlardır. Kısa sürede tarımında keşfedilmesiyle sapiens türünün gelişimi ilerlemiştir. Kişiye özgü avlanma, leşçilik, tarım gibi farklı adaptasyonlarla türün gelişimi farklı bir boyuta gelmiştir (Luckert, 2015). Neolitik çağa geçiş döneminde insanın üretim merakı yeni buluşları ortaya koymuştur. Tarım için kullanılacak aletleri üretim yollarını arayan sapiensler tarım aletleriyle toprağı işlemeye başlamışlardır.

(Akın & Esgici, 2015) Çalışmasında tarımın önemini vurgularken; ilk çağ insanların toprağı zenginleştirmek, ürün yetiştirebilmek için boğa boynuzundan elde ettikleri sabanları kullandıklarına değinmiştir. Örnek resimler doğrultusunda kültürlerin birbirinden etkilendiği anlaşılmaktadır. Arkeolojik kazılarda bulunan orak, saban ve

diğer tarım aletleriyle toprakta bitki yetiştirmeyi öğrenmişlerdir. Tarım aletleri arkeolojik kazılar sırasında keşfedilerek ilk insanların kullandığı alet olarak tarihe geçmiştir. İlk insanların doğaya müdahalesi değişim ve bozulmaları getiren küçük adımların başlangıcı olmuştur.

Görsel 1. Paleolitik Çağda Kullanılan Taş Aletler (Khanacademy, 2023)

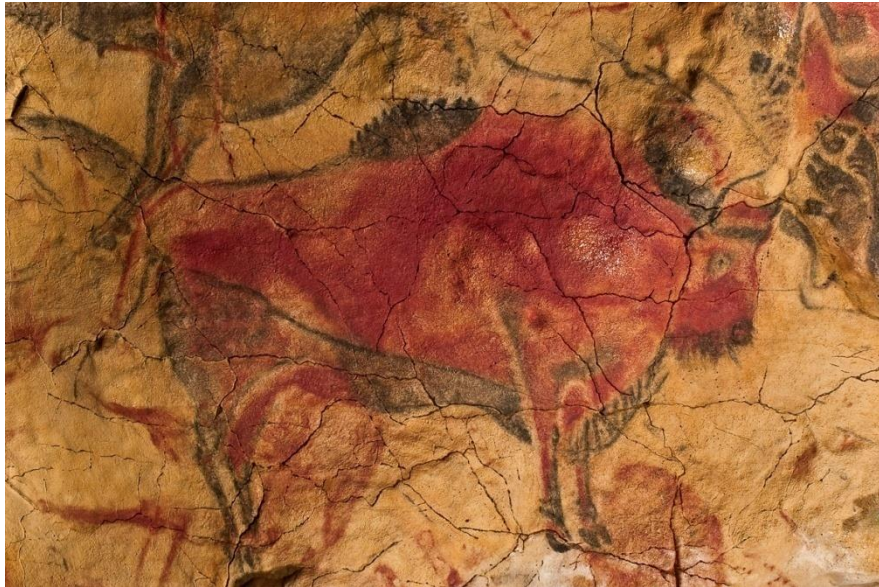
Bilim adamlarının araştırmalarına göre ilk insanların tarımsal süreçleri başlattığı yerin tropikal bir bölge olabileceği düşünölmüştür. Arpa, pirinç, mısır gibi ürünler iklimsel bölgelerde daha verimli yetiştiği için tropikal bölgeler tercih edilmiştir (Campbell, 1992). Bu ifadelerden homo sapiens türünün sonraki çağlarda nehir olan nemli bölgelerde yaşadıkları ve sadece hayvan etiyle beslenmedikleri ifadesi çıkarılabilir. Nemli bölgelerde tarım faaliyetlerini sürdürüp ürün yetiştirerek daha çeşitli bitkiler büyütebilecekleri yerlerde yaşamışlardır.

Taş aletlerin farklı renk, boyut ve sivriliklerde olduğu görölebilmektedir. Taş aletlerin farklı renk, sivrilik, farklı boyut vb. özelliklerde oluşu taş aletlerin farklı hayvan kemiklerinden yapılmış olma olasılığını düşöndürmektedir. (Görsel 1)

Homo sapiens türü avlanan, resim yapan güçlü ilkel insanlar olarak bilinmektedir. Günümüzde halen homo sapiens türü bilim adamları tarafından tartışma konusu olmaktadır. Yerleşik hayattan göçebe yaşama geçiş yapan toplumlar olmuşlardır.

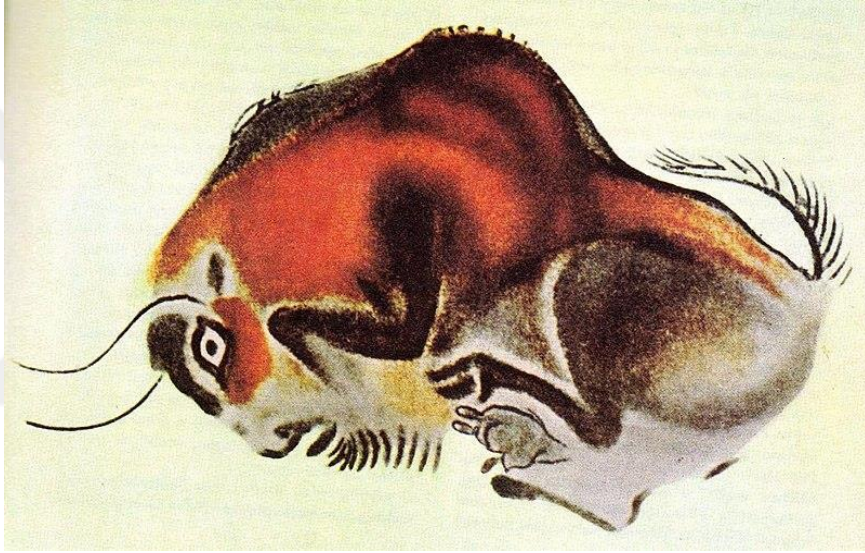

Görsel 2. Endonezya Sulawesi Adası, Visaya Yaban Domuzu (Atlasdergisi, 2023)

Görsel 3. Altamira Mağarası, Renkli Bizon, 1868, İspanya (Wikipedi, 2023)

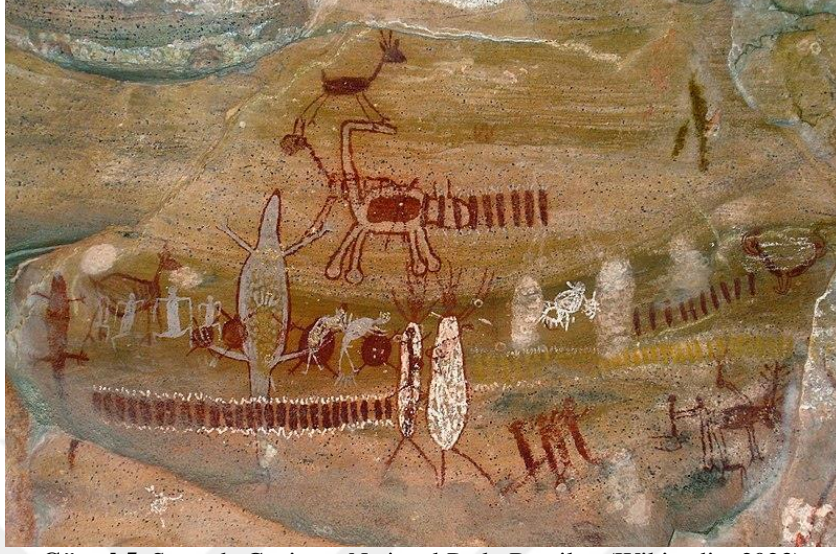
Göçebe yaşam şekline geçen sapiensler gittikleri yerlerde bizonları, mamutları düşüncelerinde hayal ederek av sahnelerini duvarlara resmetmişlerdir. İlk insanların çizim örneği olan yaban domuzu Endonezya tarafındaki bir mağarada keşfedilmiştir. İnsanların doğayla olan ilişkilerini anlatan gündelik yaşamdan sahnelerinde betimlendiği mağara resimleri geçmişten günümüze kalan en önemli sanat izleridir. (Görsel 2)

Görsel 4. Altamira Mağarası, Bizon, İspanya (Wikipedia, 2023)

Tarih öncesinde yapılan birçok resimde kırmızı renk yaygın ifade biçimi olarak kullanılmıştır. İlk insanlar boya yapmak ve boya sürmek gibi el becerilerini öğrenerek resim tekniklerini geliştirmişlerdir. Altamira Mağarasındaki kırmızı renkli bizon figürü günümüzde yeniden tasarlanarak betimlenmiştir. (Görsel 4)

İlk insanlar göçebe yaşam sürerken kapalı yerlerde yaşamını sürdürerek mevsimsel geçişlere, doğaya uyum sağlamayı öğrenmişlerdir. Ateş yakıp hayvan eti pişirirken, hayvanların kürkünü kullanarak giysiler tasarla içgüdüleriyle hareket etmişlerdir. İşleri kolaylaştırabilmek için farklı gruplara ayrılarak çalışmışlardır (Flannery, 2020). Günlük yaşamdan sahnelerin anlatıldığı resimler sapiens türünün tarih öncesi çağlarda yaşayan ilk insan olduğunu kanıtlayan önemli izlerden birisidir.

Görsel 5. Serra da Capivara National Park, Brezilya (Wikipedia, 2023)

William 9.bölümde mağara buluntuları konusuna açıklık getirirken şu ifadeleri kullanmıştır:

"Kuyu'da bulunan bol miktarda pigmentin yanı sıra çok sayıda eşya sanki Üst Paleolitik dönem insanların bunları oraya bilerek bıraktığını akla getiriyor. Bu buluntular arasında içlerinde biçimlendirilmiş ve süslenmiş kandilin de olduğu lâmbalar vardır. Lambalara ek olarak çok sayıda çakmaktaşı dilgi "kırık işaretlerle süslenmiş" fildişi mızrak da vardı. Bir de Atlas Okyanusu kıyısından 200 km ötede, koyle ucu olarak kullanılmak üzere delinmiş, kırmızı aşı boyası bulaşmış bir deniz kabuğu da vardı" (Lewis-William, 2019, s. 241).

Brezilya tarafında bulunan Ulusal Park'ta ilk insanlar tarafından çizilip boyanmış birçok figür duvarları süslemektedir. Görselde günlük hayattan bir av sahnesi çıkıntılı kaya üzerine çizilmiştir. Hayvan figürleri, insanlar, ağaçlarla resim tamamlanmıştır. İlk insanlar kırmızı topraktan elde ettiği balçıkla resimleri renklendirmiştir (Görsel 5). 1868 tarihi sonrası farklı kültürden olan ilkel insanların doğa betimlemelerini kullanmaya önem verdikleri söylenebilir. Betimlemeler arasında gergedan, ceylan gibi hayvan simgelerine rastlamak mümkündür.

Mağara resimlerinde hayvan çizimleriyle birlikte insan figürleri de zaman içerisinde duvarlara çizilen sembollerden olmuştur. Dikkat çeken diğer bir sembol baskı yöntemiyle yapılan el izleridir. İnsanların bizonları, mamutları, ren geyiklerini oklarla avladıkları çizimlerde anlatılmak istedikleri ifade; hayvanı avlama karşısında baş gösteren kuvvettir. Merak duygusu daha ileri seviyelerdeki teknikleri öğrenme isteği geliştirmiştir. İnsanlar çamurdan kutsal kaplar ve heykelcikleri şekillendirmişlerdir. İlk

çağlarda yapılan küçük heykeller toplulukların töre ve adetlerine göre değişiklik göstermektedir.

Tarih öncesindeki bir inanışına göre; bol yağış alan bölgelerde tanrı inanışı hâkimdir. Aztekler oluşturdukları heykel başının kuraklık, kıtlık, felaket getiren kötü bir tanrı olduğu düşüncesine inanılmışlardır. İnanış sebebiyle oluşturdukları heykeli iblis görünümünde düşünerek biçimlendirmişlerdir. Diğer bölgelerdeki inanış şekillerine göre heykel sembolünün değiştiği gözlemlenmiştir (Gombrich, 1997).

Neolitik çağda farklı uygarlıklarda elle şekillendirilmiş küçük heykeller basit formlar ortaya çıkmıştır. Kadın, hayvan, insan başı heykelleri önemli buluntular arasındadır. Benzer şekilde Mısır uygarlığının figürlerinde baş, kol, ayak uzuvları yan olacak şekilde konumlandırılarak rölyef ve kabartma teknikleriyle taş yüzeylerine oyulmuştur. Mısır uygarlığı zamanında vazo, mezar taşları, kabartmaları, renkli figürlerle bezeniyordu. Duruş şeklindeki farklılık insanın kutsal oluşunu yansıtmaya düşüncesi hâkimdir. İlk çağlardan beri uygarlıklar insan gücü ve kutsallığına inanarak çalışmalarına yön vermiş ve farklı sanat tekniklerini geliştirmişlerdir. İnsanın kutsal oluşu farklı sanat teknikleriyle geleneksel olarak sürdürülmüştür.

Görsel 6. Peter Bruegel, Karda Avcılar, 1565, 117x162 cm, Avusturya (Arthipo,2023)

Umberto Arte ile sanat isimli kitapta karda avcılar eseri için şu ifadeler yer verilmiştir;

"Resme baktığımız zaman figürlerin olduğu yerden aşağıya doğru bir akış görüyoruz. Ağaçlar ve arka plandaki evlerin aşağı doğru sıralanışı gözün aşağıya doğru kaymasını sağlıyor. İlerideki düzlükte buz tutmuş göl üzerinde insanlar eğleniyorlar. Kışın eğlence amacıyla yapılan aktiviteler Bruegel'in eşsiz gölemi ile tuvale aktarılmıştır." (UmbertoArte İle Sanat, 2019)

Bruegel 'in 1565 senesinde tamamladığı peyzaj çalışması günümüze kalan önemli eserlerdendir. Kar manzaralı resminden yola çıkılarak temanın mevsim olduğu anlaşılmaktadır. Resimde avcılar köpeklerle birlikte sol tarafa resmedilmiştir. Sol taraftaki ağaçların görünümünden ressamın perspektif tekniğine hâkim olduğu izlenimi çıkarılabilir. Dönem eserlerine konu olan mevsim koşullarından yola çıkılarak dönemin zorlayıcı şartlarla geçirildiği anlaşılabilmektedir. (Görsel 6)

"Ağaçların büyüme halkaları ve buzul örneklerinden elde edilen verilere göre, Küçük Buzul çağısirasında gerçekleşen soğumanın başlıca nedenleri Güneş etkinliklerinin azalması ve volkanik faaliyetlerin artışı."(Dündar, 2017, s. 54)

Dünyamızda sürekli değişen iklimler insanları farklı şartlara hazırlamıştır. İklim koşullarına bağlı olarak değişiklik gösteren ısı değişimi çiftçilik faaliyetlerini olumsuz etkilediği düşünülebilir. Birçok hastalık ve felaketlerle birlikte yoksulluk ve savaşlar meydana gelerek buzul çağının etkisiyle birlikte bilinir hale gelmiştir.

Görsel 7. Peter Bruegel, Patenciler Ve Kuş Kapanlı Kış Manzarası, 1565, 38x56 cm, Brüksel (Pinterest, 2023)

Peter Bruegel'in eserinde Karda Avcılar isimli esere göre daha küçük ebatlarda resmedilmiştir. Bu eserde buz üzerinde kayan insanlar, resmin sağ alt köşesinde ağaç dalları üzerindeki kuşlar resmedilerek tuvale aktarılmıştır. Sanatçı eserde renkler ve ton geçişlerini kullanarak kış mevsimi ve sisli hava etkisini betimlenmiştir (Görsel 7).

Görsel 8. Lucas Van Valckenborch, Frozen Schelda İle Antwerp'in Görünümü, 1593, 42,5x63,5 cm (Pinterest, 2023)

Buzul çağının yansımalarını eserlerinde görebileceğimiz diğer sanatçı Lucas Van Valckenborchtur. Valckenborchbuzul çağında yaşanan zorlu günlerin anlatıldığı kış manzaralı resimleriyle bilinen bir sanatçıdır. İnsan ve kır yaşantısı ressamın eserlerinde kullandığı diğer konulardan birisidir.

Valckenborch'un 1593 senesine ait olan eserine yer verilmiştir. Tablo, kış mevsimi ve insanları tasvir etmektedir. Anversdeki Schelda nehrinin soğuktan donması buzul çağı ve etkisini düşündürür. Ateş başında ısınmaya çalışan insanlar, buz üzerinde eğlenen bir grup birlikte resmedilmiştir. Sol tarafta ağaçtan topladığı çalılıarı sırtında taşıyan insanlar betimlenmiştir. Arka plandaki gemi ve şehir daha küçük ve silik şekilde detaylandırılmıştır. Kahverengi ve gri tonlamalar kış günü atmosferini hissettirmektedir. (Görsel 8)

"Yıkım beklenmedik anda olur.Doğanın kurulu düzenindeki her esneme,ölümlülerin sonunu hazırlamak için yeterlidir.Bazı filozoflara göre büyük değişiklik ancak tüm evreni etkileyecek şekilde meydana gelir. İlk fazlasıyla iç karartıcı, Güneş'siz gökyüzünden aşırı yağış olur. Yine gökyüzüne daimi bulutlarla birlikte hiçbir rüzgarın dağıtamadığı, nenden kaynaklanan koyu bir kasvet hakim olur. Buna bağlı olarak ekinler zarar görür, tohumlar büyür, fakat ürün vermeden solar. İnsan eliyle işlenmiş toprak mahvolur, bütün düzlükleri bataklık otları kaplar,daha güçlü bitkiler de ancak kısa süre dayanabilir ve sonunda köklerinden zarar görür.Böylece çok geçmeden toprak artık tahıl veya bereketli bitki taşıyamayacak hale gelir." (Seneca, 2014, s. 146-147)

Bu çalışmada doğanın düzeninin bozulduğu konusunda, birbiriyle bağlantılı olan oluşların tüm evreni şekillendirerek doğrudan etkilediğine değinilmiştir. Farkında olmadan oluşturulan zararın büyük bir kısmı insanların kendi sonunu getirdiği ifadesi çıkarılabilir. İnsan olmadan önce her şey iyi gidiyordu, güneş doğuyor, çiçekler açıyordu, mevsimler gelip gidiyordu. Doğanın düzeni kusursuzdu.

Bilim adamları felaketler gerçekleşmeden önce insanların açık ve dingin zihin yapısı olduğundan bahsetmiştir. İnsanın karmaşıklaşan zihin yapısı insan eylemindeki değişiklik yeryüzünden felaketlerin oluşmasına sebep olmuştur. (Erzen, 2015)

İnsan eylemi ilk çağlardan bu zamana sıkıntılı süreçleri beraberinde getirmiştir. İnsanın günümüzdeki sorunların oluşmasında önemli bir etken olduğu anlaşılabilmektedir. Bugün gündemimizde olan küresel iklim krizleri, canlı kayıpları insan eliyle oluşmuş felaketlerdir. Ormanlarımız atıklarla dolup taşmaktadır. Denizlere boşaltılan atıklar canlı yaşamını tehdit ederken gelecek sağlıklı yöntemlerle sürdürülmektedir.

Beyazıt ve Yarım'ın araştırma yazısında 1960-70'li yıllarda yaygın olarak kullanılan çöp kavramının basitleşerek atık kavramıyla dilimize kazandırıldığından bahsetmiştir. Ekolojik farklılıklar, iklim krizleri, üretim tüketimin fazla olması, atık sayısının artışı, atık ihraçları artışıyla birlikte çevre sorunlarının büyüyerek dünya için tehdit oluşturduğu vurgulanmıştır. (Beyazıt & Yarım, 2020)

Geçmişten günümüze birçok dizi ve filmlerde, belgeseller atık kavramı ele alınarak popülerleşen kavramlar arasındadır. Atık kavramı çağımızı etkileyen önemli bir kavram haline gelmiş belgesellere konu olmuştur. Atık, iklim değişikliği, doğal felaketlerin canlılar üzerindeki etkisi günümüzdeki sorunlara işaret eden Antroposen jeolojik çağıyla doğrudan ilişkilidir. (Thill, 2021)

Antroposen çağı oluşma süreci ve nedeni insan eylemlerinden kaynaklandığı birçok kaynakta belirtilmiştir. Antroposen çağının oluşum nedeni konusuna açıklık getirilirken farklı kaynak ifadelerine yer verilmiştir;

Göktürk(2022) Antroposen çağı oluşum süresine açıklık getirirken; dönemin buzul çağı sonrasında oluştuğundan bahseder. Dünyanın ısınmasıyla, ozon tabakasının delinmesi, karbon seviyelerindeki değişimler, hava kirliliği gibi etkenler sonucunda küresel sorunlarda artış gözlemlenmiştir. İnsan temelli hareketler ekolojik yıkımları beraberinde getirerek Antroposen çağının oluşumunu etkilemiştir. (Göktürk, 2022)

Zizek Antroposen çağı oluşumu sürecine açıklık getirirken; insanın çevreden faydalanarak yeryüzünü değişime elverişli hale getirildiğinden bahseder. Doğanın değişimi için insanın varoluşunun önemli bir unsur olduğundan bahsedilmiştir. (Zizek, 2010)

Antroposen yeni bir çağ başlığı adı altındaki araştırma yazısına göre; tarih öncesi çağlarda yaşanan ısı değişimleri, havadaki bazı kimyasal element seviyesinin değişimi, büyük savaş sırasında oluşan etkenlerin Antroposen çağını başlattığı belirtilmiştir. (Sezen, 2012)

İhtiyaçlar, Isı değişimi, kimyasalların etkisiyle yeni jeolojik çağın oluşumunu şekillendiren temel etken olarak ifade edilmiştir. Bu etkenlerle birlikte bilmediğimiz birçok nedenin adını insan eyleminden alan Antroposen çağını etkilemiş olduğu vurgulanmaktadır. Antroposen çağında doğanın dengesi, canlıların zararlı durumlara sürüklendiği bir alt yapı söz konusudur. Durumun gittikçe kötüleşmesi sonucu dönülemeyen bir yola girilmiştir. Yeryüzünde ciddi bozulmalara yol açarak canlı toplumları üzerinde etkili olmuştur. Geçmiş çağdaki dinozorlardan günümüzdeki canlı türlerine kadar olan soyların tükenmesi Antroposen çağında olduğumuzun işaretidir.

Antroposen jeolojik çağıyla yakından ilişkili olan etkinlik adını çöp yığınlarıyla dolmuş bir okyanustan alan İstanbul Bienal, birçok sanatçının eserlerinin sergilendiği önemli bir etkinlik olmuştur. 16. İstanbul Bienalinde Yedinci Kıta başlığıyla bilinerek binlerce

ziyaretçi ağırlanmıştır. Geniş kapsamlı şekilde ele alınan Yedinci Kıta Bienali farklı disiplinlerden Türk sanatçılar ve yabancı sanatçıları ortak noktada buluşturmuştur.

Görsel 9. Elmas Deniz, Kayıp Sular, Üç boyutlu ahşap rölyef, 68x100x75 cm, 2019 (Bantmag, 2023)

Çevre bozulmasına yönelik bağlarla üretim yapan Deniz'in çalışmaları insan eliyle doğanın bozulmaya uğratılması yönüyle Antroposen jeolojik çağına vurgu yapmaktadır. Yeryüzünde bulunan ırmaklar kabartma üzerine şekillendirilmiştir. Irmak üzerine inşa edilen hatların koyu renklerle çizilmesi insanın doğa üzerindeki müdahalelerini görmemizi sağlar. (İKSV, 2022)

İstanbul Bienalinde sanatçılar doğanın bozulan yönüne dikkat çekerek sanat yoluyla düşüncelerini ifade etmişlerdir. Antroposen çağı insan eyleminin hareketiyle şekillenmiştir. Yeryüzünde yapıların oluşturulmasıyla doğa doğallığını yitirmektedir. Bienalde kentsel yapıların giderek artmasına ve canlı kayıplarına dikkat çekilmiştir.

Görsel 10. Deniz Aktaş, Umudun Yıkıntıları 1, Kâğıt üzerine mürekkepli kalem, 120x310 cm, 2019 (Bantmag, 2023)

Deniz Aktaş'ın doğanın ve kentin değişimi sonucunda insanın yerinden edilmesi, kentsel bozulmalar üzerine çalışmalar üretmektedir. 2 farklı seri üzerinde yoğunlaşan sanatçı Antroposen jeolojik çağına vurgu yaparak çevresel etkenler üzerinde durmuştur. (bantmag, 2019) Elmas Denizin çalışmalarında olduğu gibi eserlerdeki ana konu insanın doğaya yönelik müdahaleleridir. Jeolojik çağın oluşumunu etkileyen müdahaleler çevreyi etkileyerek bozulmalar meydana getirmiştir. Birçok sanatçı doğanın bozulmasını kavramsal biçimde inceleyerek jeolojik çağa vurgu yapan eserlerle konuyu desteklemişlerdir. Deniz Aktaş'ın kavramsal çalışmaları da 16. İstanbul bienaline konu olan örnek çalışmalar arasındadır.

2.2. KÜRESELLEŞMENİN DOĞAYA OLUMSUZ ETKİLERİ

Ritzer'in ifadelerine göre küreselleşme kavramının tanımı şu şekildedir;

"Küreselleşme, artan alışkanlıkları ve insanların, nesnelere, mekanların, bilginin büyüyen çokyönlü akıntıları ile bunların karşılaştığı ve yarattığı yapıları içeren gezegen çapındaki süreç ya da bir dizi süreçtir; bu yapılar da bu akıntıları ya engeller ya da hızlandırır..." (Ritzer, 2011, s. 20)

Küreselleşme birçok faktörün bir araya gelerek olumlu ve olumsuz nitelikleri hızlandırdığı bir süreçtir. Olumlu ve olumsuz sonuçlar bütün toplulukları ilgilendiren bir mesele haline gelmektedir.

Plastik ürünler 2. Dünya savaşı sonrası dönemde hayatlarımıza girerek insanların kolay benimsediği bir kavram haline gelmiştir. Özellikle pet bardaklar, plastik yemek servisleri birçok ürün yerine tercih edilmeye başlanmıştır. Plastik ürün kullanımının artış göstermesiyle birlikte gelecek senelerde denizde canlılardan çok plastik atık türlerini göreceğimiz ve canlı türlerinin olmadığı bir dünyada yaşıyor olacağız. (Karacabey, 2021)

Küreselleşme ile başlayan antroposen jeolojik çağıyla birlikte hayatlarımıza dâhil olan plastikler doğaya en büyük zararı veren etkenlerden birisidir. Plastik nesnelere üretiminin çok fazla olmasına bağlı olarak plastik nesnelere kullanımının zamanla arttığı gözlemlenmiştir. Yapılan araştırmalara göre plastik ürünlerin üretiminde yüksek miktarda kimyasal maddelerin kullanıldığı ve plastik ürünlerin daha dayanıklı ve dirençli hale getirdiği ifade edilmiştir. (Kömürcü, 2020) Plastik ürünlerin daha dayanıklı, uzun ömürlü, kolaylık sağlayan faydalı bir ürünmüş gibi gösterildiği ifadesi çıkarılabilir. Reklam piyasalarında plastik ürünlerinsatılabilir ürünmüş gibi gösterilmesi üretim ve tüketimin artmasını sağlayan etken olmuştur. Plastik ürünlerin doğal kimyasallardan üretildiği söylense de doğaya bırakılan plastikler bir gecede kendiliğinden yok olabilecek ürünler değildir. İnsanlar plastik ürünleri kullanıp çöplerini doğaya bıraktığı sürece doğa kirli bir yeryüzü haline gelecektir.

Görsel 11. Güzin Dilara KILIÇ, İzmir Güzelbahçe, Fotoğraf, 2022

Şehir ve iş stresimizi azaltmak için gittiğimiz sahil kenarları, tabiat parklarında insanların çevreye bırakmış olduğu plastik şişeler, teneke kutular atık konusunu şekillendiren etkenlerden olmuştur. Bulunulan yerin çöplerle dolu olduğunu düşünerek geride bırakılan plastikler, balıkçı ağları ve birçok atık doğada kalarak çevre kirliliğine sebep olmaktadır. (Görsel 11)

Buzul çağı öncesi dönemlerde yaşanan büyük doğa olayları canlı neslinin tükenmesine sebep olarak birçok ekolojik soruna sebep olmuştur. Büyük doğa olaylarıyla birlikte yasak avlanma konusu canlıları tehdit eden diğer unsurlardan birisidir. Günümüzde kutup ayısı, şempanze, akdeniz foku, beyaz balinaların nesli tükenmekte olan canlılar arasında olduğu söylenebilir. (Reeves & Lenoir, 2006)

Görsel 12. Güzin Dilara KILIÇ, Eğirdir Gölü, Fotoğraf, 2020

Göl kenarında balıkların ve suda yaşayan birçok canlı türünün öldüğü gözlemlenerek belgelenen görsellerden birisidir. Göl suyunun tarım için elverişsiz kullanımı, sıcaklık artışı, gölün kurumasına sebep olmuştur. Seyirlik manzarası, canlı doğasıyla dikkat çeken Eğirdir bugün hayvan avcılığı ve kuraklık tehlikesiyle ilgili problemlerle bilinmektedir. 10 sene önce eğirdir gölü kıyıları yüzülebilecek su seviyesine sahipken şuan tek bir kuş türünün bile uğramadığı otlarla kaplı kurak bir alana dönüşmüştür. (Görsel 12)

Denizlerdeki plastik atık ve müsilaj konusu da yaygın olarak gözlemlenen çevresel olaylardır. Plastik atıklarla ilgili bir araştırmaya göre;

Brezilyanın bir adasında kara parçası yüzeyindeki taş yapısı incelenmiştir. Araştırmalar doğrultusunda denize bırakılan atık parçalarının suda aşınarak dalgalarla deniz kıyısına taşındığı gözlemlenmektedir. Atıklar kenarda kalarak güneş ısıısıyla eriyen kütleler haline dönüşmesi sonucu yeni kayaların oluştuğu kanıtlanmıştır. Kimyasallar bir araya gelerek yeni türde kayalıkları meydana getirmiştir. (Duarte, 2023)

Küreselleşmeyle birlikte canlıların yok oluşuna sebep olan başka bir etken orman yangınlarıdır. Hengeveld doğanın tahribi konusuna açıklık getirirken şu ifadelerle yer vermiştir;

"Yüzyıllarca süren sömürme sonunda, dönencealtı ve ılımlı ormanlar tahrip edilmiştir, geriye kalan ormanlar çoğunlukla dünyanın tropik kesimlerinde yer almaktadır. Şimdi bunlar da çok hızlı bir biçimde yok ediliyor. Ancak yitirilen yalnızca ağaçlar değil: Genellikle birkaç yıl içinde, çoğunlukla da sürdürülebilir bir tarım düzeni oturtulamadan epey önce kadim orman toprağı da yok oluyor. Sonra, tarlalar terk ediliyor ve kesme, yakma ve hızlı toprak tükenişi süreçleri tekrarlanacak, üretim el değmemiş ormanlara doğru kayıyor." (Hengeveld, 2019)

Ağaçlar yeryüzünde yetişip büyüerek atmosferi ve hava sıcaklığını koruma görevi görmektedirler. Doğal afetlerin oluşumunun engellenmesi için ağaçlandırma projeleriyle toprağın korunması amaçlanmaktadır. Ağaçlar kuş türleri ve birçok canlıya barınma olanağı sunar. Ağaç türleri birbirinden ayrıştırılarak ormanlardaki ağaçların katledilmesi, taşradaki toplulukların doğaya yönelik saldırısı başka toplulukları etkisi altına alarak doğayı etkilemiş ve ormansızlaşma kavramını oluşturmuştur.

Görsel 13. Güzin Dilara KILIÇ, "Ormanı Korum",
Fotoğraf, 2023, Karagöl Tabiat Parkı, İzmir

Yeryüzündeki sıcaklık artışıyla birlikte insanların doğaya bıraktığı yanıcı maddeler yangına sebep olan diğer etkenler arasındadır. Orman yangınlarında çevredeki yaşam alanları kullanılamaz hale gelerek birçok canlı türü yaralandığı ya da öldüğü tespit

edilmektedir. Orman yangınlarında oluşan kirli hava gaz tabakasına ulaşarak havadaki nem oranını değişime uğramaktadır. Hengeveld'in dediği gibi orman yangını ve ağaç kesimiyle birlikte toprak verimsiz hale gelir. Tarım düzeni sürdürülemez ekonomik krizleri de beraberinde getirmektedir. Geçmiş tarihlerde meydana gelen büyük orman yangınları, ağaç kesimleri çevresel değerlere etki eden olaylardır.

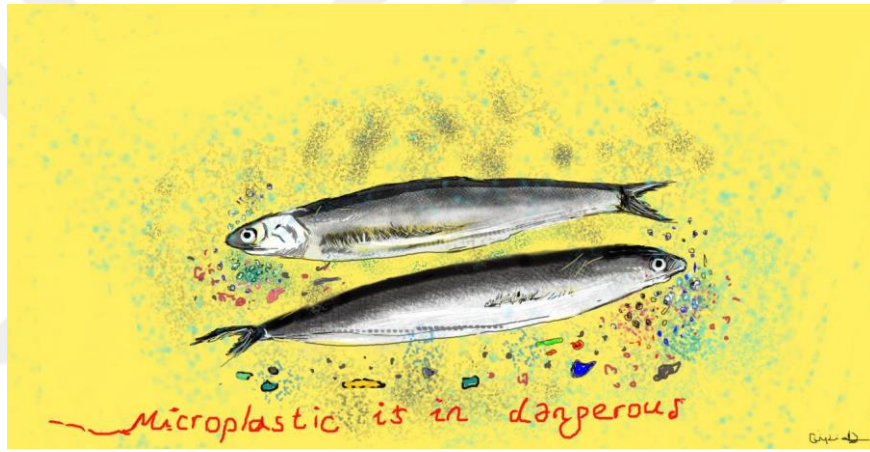
Görsel 14. Maske, (Trthaber, 2023)

Corona virüs salgınının ortaya çıkışıyla hijyenik ürünlerin üretiminde ve kullanımı yaygınlık kazanmıştır. Pandemi döneminde kullanılan hijyenik ürünleri çevreye atılarak yeni bir çeşit plastik kirliliğine sebebiyet vermiştir. Karadan denizlere ulaşan maske ve eldivenler canlıların yüzgeçlerine takılarak deniz ekosistemine zarar vermektedir. Maskeler yeni bir çeşit kirlilik türünü oluşturmuştur. Plastik kirliliğine sebep olan diğer bir etkenin maskeler ve tıbbi atıklar olduğu yorumu getirilebilir.

2.3. PLASTİK ATIKLARIN CANLILARA OLUMSUZ ETKİLERİ

Toplak plastiklerin canlılar üzerindeki olumsuz etkisine açıklık getirirken şu ifadeleri kullanmıştır:

*"Deniz de çözülmüş olan plastikler balıklar tarafından tüketiliyor. Mikroplastiklerle beslenen balıklar sofralarımıza gelmektedir. Ne ekersek onu biçiyoruz. Doğayı plastiklerle kirletiyor ardından balıkları tüketiyoruz. Hamsi balığı türü olan *Engraulis mordox* hamsi balığı üzerinde yapılan çalışmalara göre balıklar besin seçerken kokuya odaklanmaktadır." (Toplak, 2020)*

Görsel 15. Güzin Dilara KILIÇ, *Engraulis Mordox*, Dijital Çizim, 2022

Bu çalışma Toplak'ın *Enraulis Mordox* hamsi türüyle ilgili yorumu doğrultusunda şekillendirilerek çizilmiştir. Çizimde hamsi balıkları sarı zemin üzerine mikroplastik parçalarla birlikte resmedilmiştir. Balıklardanizlerdeki birçok canlının besin kaynağıdır. İnsanlarda önemli vitamin kaynağı olarak balık tüketmektedir. Plastik ürünler kimyasal içeriklerle oluştuğuna daha öncede değinmiştik. Toplak ifadelerinde balıkların tüketilmesi sonucu mikroplastik parçacıklardaki kimyasalların insan kanına karıştırma tehlikesinden bahseder. Plastik kirliliği insanın hareketlerinin sonucu kısır bir döngü haline dönüşür. İnsanın doğaya karşı olan tutumu sağlığı etkiler. (Görsel 15)

Yaban hayatı canlı yaşamı için tehlikeli unsurlardan birisidir. Yaban hayatıyla ilgili bir araştırma konusuna göre; Dünyanın en derin okyanus çukurunda yaşayan canlı türlerinin uzun yıllar yaşayabildikleri bilinmektedir. Çukurda yapılan bir araştırmaya göre burada yaşayan deniz canlılarının plastikleri yutarak öldükleri tespit edilmiştir.

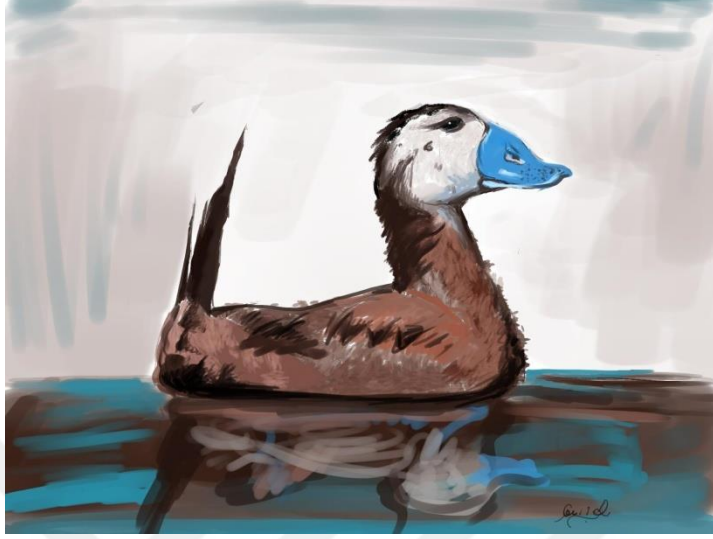
Kıyı şeritlerinde yaşayan canlı türlerinin gövde, ayak ve gagalarına havada uçan torbaların takıldığı gözlemlenmiştir. Farklı cinsten olan memeliler ve kuş türlerinin bulunduğu farklı habitatlar canlıların zarar görme şeklini etkilemiştir. (Junper, 2019)

Kullandığımız plastiklerin birçoğu doğada kalarak atığa dönüşmektedir. Bazı durumlarda plastiklerin dönüşüm süresinin değişiklik gösterdiği gözlemlenmiştir. Okyanus ve deniz yüzeyinde biriken atık ürünler çok küçük parçalara ayrılarak denizin dibinde ve yüzeyinde birikmektedir. Araştırmacıların incelemeleri sonucunda birçok canlı besin yerine küçük plastik parçalarıyla beslenmektedir. Canlıların yeterli besin alamadıkları için öldüğü tespit edilmiştir. Plastik parçalar canlıların solunum ve sindirim sistemine kalıcı zarar vermektedir. (Saçaklı, 2021)

Plastiklerle çevreyi ve canlıları etkileyen zararlı kimyasallardan oluşmaktadır. Balıkların midesini atıklarla depolama görevi görerek canlıları aç bırakmaktadır. Her gün daha fazla kirlilik ve ölüm tehlikesiyle karşı karşıyayız. Gazete sayfaları plastik kirliliği, plastiklerin canlıları etkilemesiyle ilgili birçok önemli çevresel değerleri yansıtan kaynaklardır.

Aytan'ın Balık türleri üzerindeki araştırmasına göre;

Denizlerdeki plastik atıkların artması sonucu balık türlerinin çevresel olarak incelenmesi zorunluluğuyla araştırma yürütülmüştür. Deniz biyologu olan Aytan, 12 balık türünü dışsal ve içsel olarak iki türde inceleme yaparak listelemiştir. Verilere göre balıkların midesinde plastiklerle birlikte, ince dokuma düğüm parçaları gözlemlenmiştir. Karadan denize havayla taşınan küçük parçalar canlıları katletmektedir. (Aytan, 2023) Besin zinciri bir döngüdür. Balıklar, sürüngenler, memeliler, kuş türleri besin zincirinin en önemli noktasında yer alırlar. Küçük balık küçük türlerle beslenir, büyük balık küçük balık türleriyle beslenir. Büyüğün küçüğü yediği kısır döngünün önemli noktasında bulunan canlıların hepsi mikroplastiklerden etkilenmektedir. Mikroplastiklerin yapısının küçük olması küçük balıkların plastikleri yuttuğu gözlemlenmiştir. Türlerin yok olması yeryüzünün denge işlerinin düzgün işlememesine sebep olmaktadır.

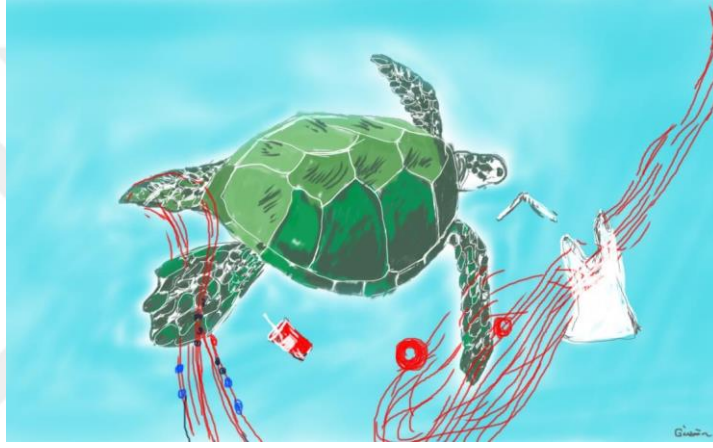

Görsel 16. Güzin Dilara KILIÇ, Karabaşlı Dikkuyruk, Dijital Çizim, 2022

Canlıların çiftleştirilmesiyle ilgili olan birkonuşmaya göre iki farklı yerli türden olan karabaşlı dikkuyruklu ördek türünün çiftleştirilmesiyle melez yavruları meydana getirebilmesi için dikkuyruk türünün sayısında artış olabilmesi için bölgede zorla tutulması tartışma konusu olmuştur. (Patrone & Fidan, 2019) İnsanlar hayvanların evrimleştirebilmek uğruna farklı bölgelerden getirerek alışık olmadıkları yaşam ortamlarına adapte etmeye çalışmaktadır. Adaptasyon sorunu insanlar üzerinde de etkili olabilen uyumsuzluk sorunudur. Alışıldık yerlerden farklı olan ortamlarda kendimizi huzursuz ve kaygı içerisinde hissederiz. Dikkuyruk türü alışık olduğu ortamdan uzaklaştırılarak çevreye karşı kaygılı ve huzursuz yaşam şekline adapte edilmektedir.

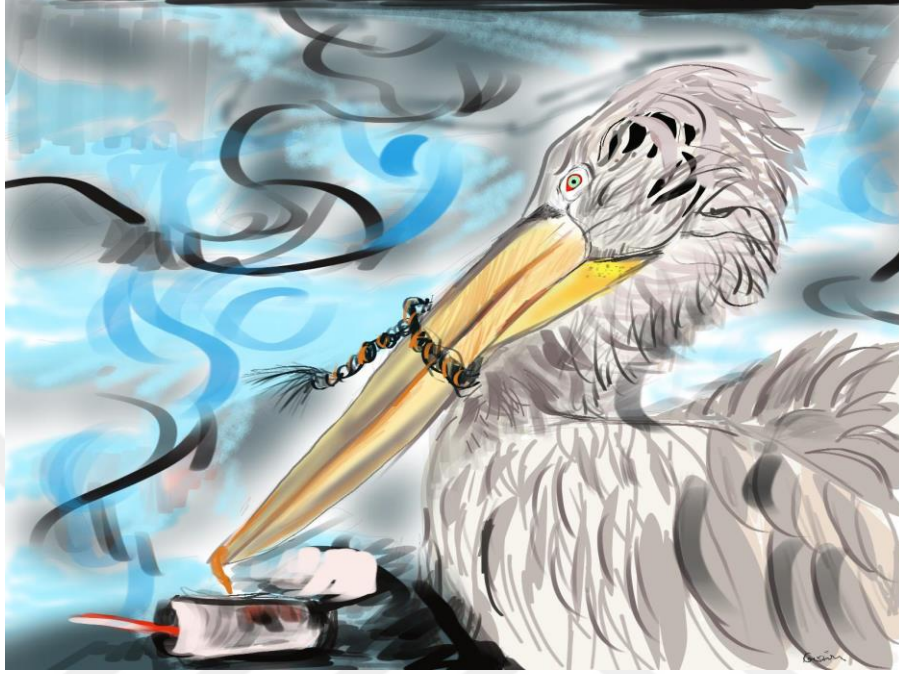
İnsan yeryüzünde geçmişini her şeyle bağ kurarak sürdürmüştür. Bağ insanın yeryüzünde bulunmasını sağlayarak doğayla uyumunu ifade etmesinin bir şeklidir. Doğada insan, hayvan ve diğer bilmediğimiz türler sınıflamayla birbirinden ayrılmaktadır. Bu ayrım insanı bunalıma sürükleyerek insanın acımasız, korkunç hareketlerde bulunmasına sebep olur. (Braidotti, 2014) Canlıları doğal ortamından uzaklaştırarak acımasız şekilde kullanan insan dünyadaki birçok canlıyı da düşünmeden hareket etmektedir.

Deniz canlı türünden birisi olan kaplumbağalar uzun seneler yaşamını sürdürebilme olanağına sahiptir. Sırt bölgesindeki renk ve benekler türlerine özgü olarak farklılık göstermektedir. Kaplumbağalar denizdeki balık ve yosunlarla beslenir. Tek bir hamlede milyonlarca balık yutabilmektedirler. Deniz suyunun sıcaklık seviyesi kaplumbağaların soylarının devamlılığı için büyük bir öneme sahiptir.

Görsel 17. Güzin Dilara KILIÇ, Deniz Kaplumbağası, Dijital Çizim, 2023

Kaplumbağaların ölümlerinde son yıllarda artış olduğu gözlemlenmektedir. Deniz kaplumbağalarının yaralanma ve ölüm sebebinin plastik atıklar olduğu tespit edilmiştir. Denizde bulunan atık türleri keskin yapılı oluşuyla kaplumbağaların sindirim sisteminde yaralanmalara sebep olmaktadır. Kaplumbağalar için denizde ehlike yaratan diğer etken balıkçı ağlarıdır. Ağlara takılan kaplumbağalar denizde hava ihtiyacını karşılayamayacak duruma gelerek solunum sistemi hasar almış olur. (Kaska, 2021) Kaplumbağaların en çok atık türlerinden zarar gördükleri doğrulamıştır. Günümüzde nesli tükenmekte olan kaplumbağalar korunma altına alınarak güvenlikleri sağlanmalıdır.

Görsel 18. Güzin Dilara KILIÇ, Pelikan, Dijital Çizim, 2023

Petrol sızıntısı konulu bir araştırma doğrultusunda;

Türkiye'de İzmit şehrinde farklı bölgelerde meydana gelen çevresel etkenler üzerinde durulmuştur. Denizlerdeki kirliliğin oluşum nedeninin; yer altı kaynaklarının insanlar tarafından denize boşaltılması, gemi sarsıntıları sonucu varillerdeki yoğun kıvamlı yağların denize yayılması gösterilmiştir. Yer altından çıkarılmış yağlar en çok denizdeki kuş türleri, memeli türleri, deniz kaplumbağaları üzerinde zararlı etkiler yarattığı tespit edilmiştir. (SU HAKKI, 2017)

Petrol sızıntısı insan sağlığını ve canlıların sağlığını etkilemektedir. İnsanların doğrudan denize boşalttığı kimyasal yağlar ve atıklar canlıların yaşam kalitesini düşürür. Deniz kuşlarının tüylerine yapışan atık yağların katılarak kuş türlerini yok olmasına sebep olduğu tespit edilmiştir. Denizlerde oluşan petrol sorunu çevre kirliliğine sebep olan temel sebepler arasında gösterilmiştir. Birçok kaynak incelemesine göre petrol sızıntısı çevresel bozulma etkisiyle büyük yıkımlar getirerek çevresel sorun haline dönüşmüştür. İnsanların denize attığı atıklarla yaşayan pelikanın gagasına dolaşan balıkçı ağı denizlerdeki kirlilik konusunu açığa çıkarmaktadır. (Görsel 18)

3. 1960 SONRASI SANATTA DOĞADAN ÇAĞDAŞ SANATA EKOLOJİK YANSIMALAR

3.1. YERYÜZÜ SANATI

Sanat dönemleri birbirinden farklı eğilimler göstererek oluşan düşünce eğilimleridir. 1960 sonrası sanatı birçok farklı sanat akımını ve düşüncesini içerisinde barındıran kapsamlı sanat dönemlerini oluşturmuştur. Antmen 1960 sonrası sanatının;Robert Smithson'un öncülüğünde kurularak ekolojik projelerle Arazi Sanatı,Yeryüzü Sanatı vb. isimlerin bilinir hale geldiğinden bahsetmiştir. (Antmen, 2008) Antmen'in ifadesinden yola çıkılarak sanatçının doğaya olan tutumunun yeni bir dönemi ortaya çıkardığı anlaşılmaktadır.

Yeryüzü sanatçıları diğer dönem sanatçılarından ayıran özellik doğada bulunan doğal nesnelere doğrudan çalışmalarında kullanıyor olmalarıdır. Doğada çalışan sanatçılar ana odaklanarak çalışmalarını tasarladıktan sonra fotoğrafla arşivlemeye önem vermişlerdir. (Atakan, 2008)

Arazi sanatçıları toprak, taş, ağaçlar, çiçekler vb. birçok malzemeyle yerleştirme, assemblaj ve heykel çalışmalarıyla birbirinden farklı bağlamlarda ele alınan tasarımlar ortaya koymuşlardır. Birçok sanatçı düşünce yapısıyla sanatını ve doğaya olan tutumunu ifade biçimi olarak yeryüzü sanatını benimsemiştir. Yeryüzü sanatçıları çalışmalarını şekillendirirken doğanın koşullarına, mevsimlere uyum sağlayarak ekolojik bağlamda çalışmalar üretmeye özen göstermiştir. 1960 öncesi çevresel hareketlerle farklı disiplinlerden sanatçı işleri görülmüştür. 1960 sonrasında doğada üretim yapılarak yeryüzü sanatı çalışmalarla desteklenmiştir. Yeryüzü sanatı Robert Smithson'un çalışmalarıyla bilinir hale gelerek Michael Heizer, Richard Long, Walter De Maria gibi isimlerle çağdaş sanat hareketi haline dönüşmüştür. Doğa üzerinde şekillenen çalışmalar zamanla galerileri mekânlarının sunduğu koşullarla şekillenerek çağdaş sanat terimini almıştır. Doğadaki malzemeler galeri mekânlarına taşınarak mekân içerisinde enstalasyonlar düzenlenmiştir.

Görsel 19. Richard Long, 1968, İngiltere (Pinterest, 2023)

Yeryüzü sanatının ilk örneklere 1960'lı yıllarda rastlanmıştır. Farklı düşünce ve eğilimler insan müdahaleleriyle doğayı şekillendirerek müdahalelerde bulunmuşlardır. Richard Long'un yaptığı yürüyüşleriyle doğaya benzersiz izler bırakır.

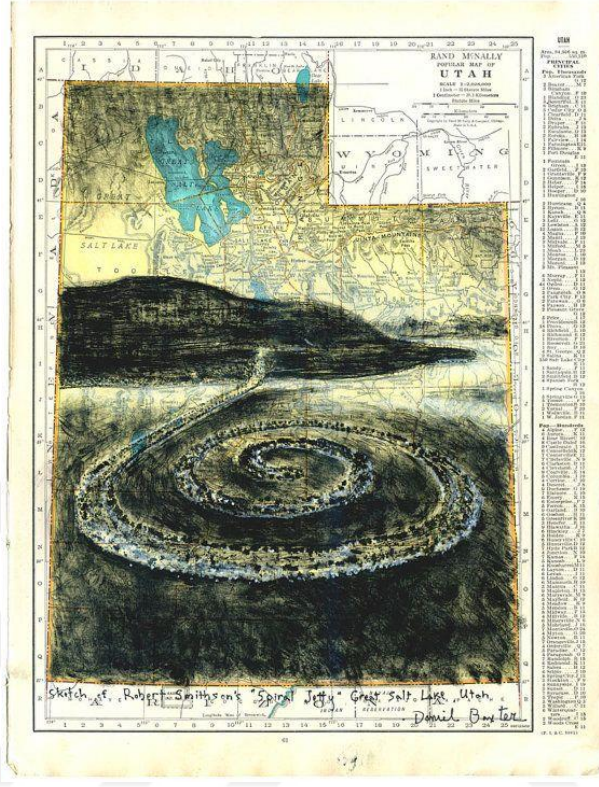
Görsel 20. Robert Smithson, Amarillo Rampası, 57,78x88,9 cm, 1973, Teksas (Nevadaart, 2023)

Yüzey üzerinde şekillendirilen çalışmalarda doğal malzemelerin kullanılışı açısından Robert Smithson'un Amarillo Rampası adlı çalışması dikkat çekicidir. Yeryüzü çalışmaları kent yaşamından uzakta tamamen doğal malzemelerle şekillendirilen çalışmalardır. Alışıldık sanat alanlarından kurtulma isteğiyle sanatçılar doğaya yönelerek yabani, bilinmeyen, sembolik biçimlerde çalışmalar geliştirmişlerdir. Smithson'un toprak, taş kullanarak oluşturduğu rampa çalışması boş arazi ortasında biçimlendirilmiştir. Çalışmanın sol tarafındaki toprak yüksekliğiyle çalışmaya eğim verildiği görülebilmektedir. Dikkat çeken başka bir detaytaş, kum, kaktüs ve çimenlerin yüzey üzerinde bütünleşen görüntüsüdür.

Görsel 21. Christo And Jeanne Claude, Wrapped Trees, Switzerland, 1997-1998
(Flickr,2023)

Christo kumaş materyalini kullanarak doğa üzerinde düzenlemeler yapan bir sanatçıdır. 1997 senesinde ağaçları kumaşla sararak yeni bir bakış açısı getirmiştir. (Görsel 21) Christo çalışmalarını planlarken öncesinde taslaklar oluşturmaktadır. İp, kumaş, sarkaç gibi çeşitli renkli malzemeleri diğer çalışmalarında kullanarak işler üretmiştir. Kumaşlar deniz, ağaç, nesnelere üzerine örtülerek seyirci olan alanlarda kullanılmıştır. Düzenlenen çalışmalar doğaya birbirinden farklı anıtsal görünümler yansıtmaktadır.

Görsel 22. Robert Smithson, Spiral Jetty, Utah, 1970
(Pinterest, 2023)

O'Doherty(2010) çalışması 1960 ve sonrası çalışmalarıyla ilişkili bir kaynaktır. O'Doherty'nin çalışması arazi sanatı düzenlemeleri ve 1970 sonrası düzenlemelerin galeri mekânlarına taşınmasını konu edinerek birçok sanatçının çalışmasına yer veren bir sembol haline dönüşmüştür. Richard Long'un doğa yürüyüşleri ve Robert Smithson'un spiral jetty çalışmasıyla arazi sanatı farklı boyuta gelmiştir. 1970 sonrası sanatçılar doğadaki malzemeleri galeri bağlamında kullanarak sergileme imkânı bulmuşlardır. (O'Doherty, 2010)

Robert Smithson'un Utahtaki büyük tuz gölü çalışması diğer sanatçıların çalışmalarında olduğu gibi taslak çalışmalarla desteklenmiştir. Arazinin sunduğu imkânlarla çevresel hareket doğrultusunda şekillendirilmiştir. Göl suyu renginin zaman içerisindeki değişimi çevresel etkenlerden kaynaklı bir gelişmedir. Çalışmanın görünümü hava şartlarına bağlı olarak değişime sebep olmaktadır. Yeryüzünde düzenlenen sanatsal çalışmalar sanatçılardan geriye kalan çevresel izleri yansıtır. (Görsel 22)

3.2. EKOLOJİK SANAT

İnsanlar yeryüzünde bulunmadan önce doğa kendiliğinden var olan bir kara parçasıydı. Efsanelerle doğanın varoluş serüveni farklı inanışlarla çağlar boyu aktarılmıştır. Doğanın varoluşu ve amacı kısa öykülerle dillendirilmiştir. Varoluşlabirlikte doğa ve canlıların yaşam alanları hakkında daha kapsamlı araştırmalar yürütülmüştür.

Doğa; primitif sanat çağından itibaren birçok alanı yakından ilgilendiren bir fikir haline gelmiştir. Çevrenin insan ve canlılarla ilişkisi birlikte düşünülmesi gereken konulardan olmuştur. İnsanlar doğanın zihinlerinde bıraktığı derin düşüncelerle farklı sanat eğilimlerine yönelerek kendilerini ifade etme biçimlerini aramışlardır.

Erzen'in ifadelerine göre ekoloji; 1960 yıllarda çevre ilişkilerini inceleyen bilimsel bir alandır. Aynı fikirleri ifade eden estetik kavramıyla benzerlik göstermektedir. Ekoloji ve estetik birbirinden ayrı düşünülemeyen iki kavram olmuştur. İnsanın yeryüzüyle olan bağı, doğa olayları, önemli zaman dilimlerinin bütünlüğü ekoloji kavramı üzerinden şekillenen örnekleri oluşturur. Ekoloji çalışmalarında genellikle şekillendirilmiş yüzeysel öğelere yer verilmek istenmiştir. Ekolojik sanata dair ilk yüzeysel uygulamalar Avusturya, Belçika, Almanya, İsviçre bölgelerinde birbirinden bağımsız olarak oluşturulmuştur. (Erzen, 2015) Sanatçılar ekolojik çalışmalarını eleştirel bağlamlarda sürdürürken çevresel sorunları eleştirel yönde ele alarak doğayı iyileştirmeye yönelik düzenlemeler oluşturma eğiliminde olmuşlardır.

Karavit ekolojik sanatın bitki, hayvan, insanı kapsayan yönünü vurgularken;

"Doğayla uyum içerisinde çalışmak için Andy Goldsworthy, David Nash, Richard Long, Lan Hamilton Finlay, Henry Moore ve onlar gibilerin işlerinden esinlenmiş daha genç bir sanatçı kuşak tarafından yeni işler meydana getirilmektedir. Yeryüzü sanatı, materyalist toplum olarak mantığımızın mizacına ters gelen manevi değerlere, yeniden canlanan ilgiyi besleyerek, bozulabilir denge içindeki bitki, hayvan ve insanı kapsayan bir ekolojinin farkına vardırmaya ve çevre için saygıyı aşulamaya yardım eder. Yeryüzü sanatı havanın kaprislerine heykeli teslim ederek, bir sanat galerisini hiç dolaşmamış olan insanlar üzerinde bile yeni ve sağlıklı bir ilgi oluşturacak işleve sahiptir." (Karavit, 2008)

Yeryüzü sanatının oluşumuyla birlikte sanatçılar farklı yerleştirme, heykel düzenlemeleriyle modern ve kentsel çalışmalar yaparak çevresel sorunlarla birlikte mekân tasarımlarıyla doğayı farklı bir üslupta kullanmışlardır. Çağdaş sanatçılarla ekolojik sanata yeni bakış açısı getirilmiştir.

3.3. EKOLOJİK BAĞLAMDA SANATA MÜDAHALELER

Ekolojik sanat; yeryüzü sanatından farklı bağlamlarla üretilen sanat projeleriyle doğanın yokoluşuna dair endişeleri ortadan kaldırmaya yönelik uygulamaları hedeflemektedir. Doğal yaşamın devam ettirilebilmesi için sanatçılar düşüncelerini sanat yoluyla ifade ederek çevresel sorunları analiz etme yollarını aradıkları gözlemlenmiştir. Damien Hirst, Agnes Denes ekolojik sanat düşüncesiyle düzenlemeler geliştirmişlerdir.

Görsel 23. Damien Hirst, Atık, 152,4x213,4x106,7 cm, cam, çelik, silikon kauçuk, ahşap ve tıbbi malzeme, 1994 (Pinterest, 2023)

"Temalar, malzemeler, eylemler ve onların çağrıştırdıkları şeyler, eğer sanat, sanatın türevleri ve sanatın yarattığı ortamın dışında bir yerden elde ediliyorsa", ne oldukları bir kez görüldükten sonra-yani sanatla ilgileri olmadığı fark edildikten sonra bir daha sanat olarak görülemezler." (Kuspit, 2006, s. 88)

Günlük kullanım ürünlerinin artışıyla birlikte atık; Dünyanın küresel gündemi haline gelmiştir. Damien Hirst'ün atölyede çöpte duran atıkları kutu içerisine koyarak sergilemesi atıkların günlük yaşamdan bir kareyi yansıtmasıyla ilişkilidir. Galeri mekânındaki kutu içerisine konulan atıklar mekânda sergilenerek sanat eseri olarak değil çevresel sorunlara hitap eden bir uyarıcı etkisi görmektedir.

Agnes Denes çevresel sorunlara hitap eden projeleriyle çevresel düzenlemeler planladığı eserleri anıtsal nitelikler taşımaktadır. Yaşayan piramit eseri konuya açıklık getirecek eserlerden birisidir.

Görsel 24. Agnes Denes, Yaşayan Piramit, 2022, İstanbul (Sakıp Sabancı Müzesi, 2023)

Sakıp Sabancı Müzesi bahçesinde çalışması yer alan Agnes Denes doğal hayatın devam ettirilebilmesine odaklanarak projeyi sürdürmüştür. Çevreden izleyicilerin katılarak toprağın işlenmesi sürecine müdahale etmesi ekolojik farkındalığı geliştirici hareket oluşuyla dikkat çekmektedir. İşlenen toprak üzerinde yetiştirilen bitkiler doğada benzersiz izler taşımaktadır. (Sakıp Sabancı Müzesi, 2023)

Görsel 25. Bill Russell, Tufan, Tuval üzerine akrilik, 36x36 cm, 2021 (Billrussellfineart, 2023)

Bill Russell kişisel resimlerini eriyen buzullar üzerinden şekillendirdiği birçok çalışması bulunmaktadır. Buzulların erimesi ile ilgili çalışmalar yaparak küreselleşme kavramını sanatını ifade biçimi olarak kullanmıştır. Russell'ın bazı resimlerinde sembolik öğelerle mesajlar vermektedir. Tufan eserinde küçük küçük gemi parçaları, sağ köşede betimlenen deniz canlısı ayrıntıları minyatür resmini akla getirir.

Görsel 26. Edward Burtynsky, Oxford Tire Yığı 1, Westley, California, 1999 (Artnet, 2023)

Burtynsky fotoğraf çalışmalarıyla, fazla üretimin sonuçlarını insan ve doğa açısından ele alarak yeryüzüne etkisini yorumladığı görülmektedir. Yeryüzünden farklı bölgelerden fotoğraflar sunarak küreselleşme kavramı üzerinden doğayı korumaya yönelik mesajlar vermektedir.

"Tüketeceğimiz malzemeleri sağlamak için doğaya olan bağlılığımız ve gezegenimizin sağlığı için duyduğumuz endişe, bizi kolay olmayan bir çelişkiye sürüklüyor. Benim için bu görüntüler, zamanımızın görüntülerini yansıtıyor." (Burtynsky, 2009)

Burtynsky ifadelerinde üretim ve tüketim için insanların doğaya zarar verdiğine değinmektedir. Bu zarar insanların yeni jeolojik çağla içerisinde bulunduğu durumu yansıtmaktadır. (Görsel 26)

Görsel 27. Basia Irland, Nehir Yulafi, Büyük Miami Nehri, Dayton, Ohio, 2012
(Basiairland, 2023)

"Buza gömülmüş tohumlar, evrensel bir ekolojik dil, bir restorasyon metni, nehre bir şiir oluşturur. Her nehir kenarı bölgesi için en iyi yerli tohumları tespit etmek için akarsu ekolojistleri ve botanikçilerle yakın bir şekilde çalışıyorum. Bu projeler, içeride otururken soyut teoriler geliştirmekle ilgili değil; daha ziyade, çeşitli, çok kuşaklı toplulukları doğrudan yerel su yollarına bağlamak ve nehir onarımı için somut adımlar atmakla ilgilidir." (Irland, 2021)

Irland buz kitapları serisinde ekolojik bir anlatım şeklini benimsemiştir. Nehirlerde çalışan kişilerle süreçlere dâhil olarak küresel çevre sorunlarına çözüm yolları aramıştır. Deney ve gözlemlerle buz kütlesi üzerine yerleştirilen tohum ve otlarla, insan ve doğa üzerine düşünce şeklini geliştirmiştir. Irland insan ve doğanın bulunduğu konumdan daha iyi konumda olabilmesi için projeler geliştirildiğini ifade etmektedir.

Görsel 28. Basia Irland, Ice Book, Ottawa Nehri, Kanada, 2012 (Basia Irland, 2023)

Basia Irland buz kitapları projelerini nehirle buluşturarak benzersiz anlatım dili kullanmaktadır. Basia Irland'ın Ice book kitabı Ottawa Nehrinin ilk kitabıdır. Buz kitaplar bölgeye özgü iklimsel sorunların çözümü için hazırlanarak nehirlere bırakılmaktadır.

3.4. ÇAĞDAŞ SANATTA İKİNCİ DOĞA

Sanayileşme sonrası toplulukların üreterek yaratma potansiyeli genel fikirleri etkisi altına alarak birinci doğayı değişime uğratmıştır. İkinci doğa insanı barındırırken insanın canavarlaşmış yönünü de eleştiren nitelikler taşımaktadır. (Bookchin, 1994)

Türkdoğanın ifadelerine göre ikinci doğa durum ve biçim olarak modernlik niteliği taşımaktadır. Kesinlik belirtmeyerek farklı üsluplarla doğanın gerçek yönüne açıklık getiren açıklamalarla yön bulmaktadır. İnsanın düşünce ve kavramlarıyla var olarak kesinlik kazanan çalışmalar doğaya yansıtılmaktadır. (Türkdoğan, 2015)

İkinci doğa kavramı insana dair olan her şeyin temsilidir. İnsan yeryüzünde hareketini düşünmeden gerçekleştirmektedir. Düşünmeden atılan adımlar doğanın yıkımını getirmektedir. Buradaki doğanın bozuluşu insanın doğasını simgelemektedir. (Aydoğan, 2015)

Mehmet Yılmaz ikinci doğanın yeryüzüyle bağlantısını şu şekilde ifade etmektedir;

"Yeryüzü dünden bugüne insanın marifetlerine sahne olan en büyük sergileme mekânı olagelmıştır. İnsan onun üzerine tapınaklar inşa etmiş, heykeller dikmiş, bir uçtan bir uca yollar ve kanallar açmış, delmiş, parçalamış; kısaca, tepe tepe kullanmıştır-kullanmaktadır. İnsanın yeryüzüne diktiği, ilave ettiği her şey marifetlerinin simgesidir, işaretidir." (Yılmaz, 2023)

Yılmaz'ın ifadelerine göre yeryüzü belirli amaçlar doğrultusunda insan tarafından çevreye önem vermeden kötü amaçlarla ele alınmaktadır. Yeryüzü sanatında sanatçılar düşüncelerini ifade edebilmek için boş arazileri tercih etmişlerdir. Yeryüzü sanatının oluşumuyla ikinci doğa kavramı çağdaşlaşarak sanat yoluyla ifade şekli olarak kullanılmaya başlanmıştır. Çağdaş sanatçılar doğanın insan tarafından bozulan yönünü ele alarak düşüncelerini doğaya yansıtmışlardır. Sanat çalışmaları ikinci doğanın konusu olarak çevre kirliliği ve zararları üzerinden şekillenmektedir. Üretimle birlikte ortaya çıkan atık çeşitleri Thomas Pfannerstill, Thomas Jackson, Anne Percoco gibi çağdaş sanatçılar tarafından sanat malzemesi olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Düzenleme ve heykel çalışmaları gibi birçok farklı sanat tekniğiyle doğaya karşı farkındalığın arttırılması amaçlanmıştır.

Görsel 29. Thomas Pfannerstill, Save Our Planet, 5,5x4,5 inç, Karton üzerine akrilik (Anthonybrunelli, 2023)

Amerikalı genç sanatçı Thomas Sokak nesneleriyle çalışan bir sanatçıdır. Sokağa bırakılmış atık nesneyi kullanarak ambalaj ürünleri üzerinde doğrudan boyayla müdahalede bulunarak ikinci doğa sanatına farklı bakış açısı kattığı gözlemlenmektedir. Kullanım nesnesi olarak karton bardaklar, içecek kutuları, kâğıt ambalajlardan üretilen popüler markaların ürünleri üzerine müdahale ettiği görülmektedir. Müdahale sonucunda çalışmaları fotoğraflayarak belge niteliğinde arşivlemektedir. (Görsel 29)

Görsel 30. Thomas Pfannerstill, Pepsi Cup,
6,5x4,5 inç, Ihlamur ağacı üzerine akrilik
(Anthonybrunelli, 2023)

"Bu eserler, zaman içinde sert unsurları ve doğal unsurlara maruz kalmanın etkilerini kaybeder. Her biri kendi özel tarihinin bir kaydını taşır, benzersiz hale gelmiştir. Bu nesnelerin, üretiminden kullanışlarına ve nihai elden çıkarılmalarına kadar, gerçek olmasa da, en azından metaforik olsa da, tabiri caizse bir ömürleri vardır." (Pfannerstill, 2023)

Sanatçı Pfannerstill'in sokakta bulduğu ambalajlı ürünleri ilk bulduğu hallerindeki etkisini vurgulayıcı bulması üzerine bir yorum getirdiği söylenebilir. Her bir ambalajın farklı mekânın izlerini ve anılarını taşıdığını, ambalajların bu açıdan birbirinden farklı yıkıcı etkilerinin olduğundan bahseder. Ambalajların tüketimi sonrası elden çıkarılması amaçlı sokaklara atılması üzerine fotoğraf çalışmalarına destekleyici yorumlarda bulunmuştur. Ambalajların ürünlerin sokaklara atılması ve sanatçının çalışmaları fotoğraflayarak ele alması doğanın insan tarafından değişime uğratılması ikinci doğa kavramına vurgu yapmaktadır.

Görsel 31. Thomas Jackson, Cups no. 3, Novato, California, 2014 (Pinterest, 2023)

Görsel 32. Thomas Jackson, Cups no.1, Napanoch, Newyork, 2011 (Pinterest, 2023)

Thomas Jackson' un çalışmalarında plastik bardak, tabak, poşetler ve kitap sayfalarını yığılı düzenlemeler olarak kullanmaktadır. Jackson doğa üzerinde asılı şekilde konumlandığı çalışmalarıyla sanat yoluyla çevre kirliliğini anlatmak istediği gözlemlenmiştir. Plastik ürünlerle üretim konusuna dikkat çekerek kirliliğe sebep olan kimyasal ürünlerin zararlı bileşenlerden oluştuğu konusuna açıklık getirmektedir.

Görsel 33. Anne Percoco, Indra'nın Bulutu, 8x6x14, 2008 (Ntv, 2023)

Anne Percoco ekolojik çalışmalarıyla iklim değişikliği konusunu botanik betimlemelerle ele almaktadır. Bazı projelerinde insan eliyle oluşan bozulmaları konu edinerek iyileşmeye yönelik projeler yürüterek insanları bilinçlendirmektedir.

"Yamuna Nehri'nde başlatılan Indra'nın Bulutu, insan kaynaklı ekolojik bozulmanın aşırı tehlikelerinin güçlü bir sembolü ve fiziksel tezahürü olması yanı sıra, çağlar boyunca din, irfan ve mitlerle örülmüş ve ancak yakın zamanda unutulmuş olan bu bilginin bir hatırlatıcısı haline geldi." (Rinehart, 2017)

Anne percoco yerleştirme çalışmasında Hindistandaki su kirliliği konusunu ifade edebilmek adına plastik atıklardan oluşturulan düzenlemesiyle kirliliğin önemi ve etkisini ifade etme aracı olarak kullanmıştır. Ekolojik projeleriyle doğanın devam ettirilebilir, temiz bir yer olmasının önemini vurgular.

4. BOZULAN DOĞA KONULU UYGULAMA ÇALIŞMALARI

Tezin bu bölümü plastik ürünlerin ve atık nesnelere doğadaki hikâyesi üzerinden şekillenmektedir. Kullanım rahatlığı sebebiyle daha çok tercih ettiğimiz plastik ürünler doğada çöp yığınları olarak birikmektedir. Doğanın birçok alanında bilmediğimiz çöp yığınları, çöp ülkeler oluşmaktadır. Çöp yığınları arasında yaşamını sürdürmeye çalışan birçok yabancı ülke şuan kimyasal ve plastik ürün kullanımını ve tehlikesi içerisinde. Açık alanlarda, sahil kenarlarında, ormanlık alanlarda, yol kenarlarında plastik ürünlere rastlamaktayız. Bazen bir canlının besin sanarak yuttuğu plastik parçasından tehlike altında olduğu gözlemlenebilmektedir. Canlıların yok olması bağlamında ele alınan resimler tezin uygulama kısmını oluşturacaktır.

Doğayı korumak adına gönüllü çalışmalar yürüten ekipler tarafından, internette ve reklamlarda doğayı koru temalı içeriklerle doğaya dikkat çekilmek istenmiştir. Peki, insanlar yeryüzünde kurallara ne kadar uyum sağlayabiliyor? Yeryüzünde denizlerde yüzen atıkların arasında yaşamını sürdürmeye çalışan canlılar bu sorunun cevabını düşündürmektedir. Tezin ikinci bölümünde cam, plastik vb. ürünlerin yok olma süresinin plastik nesnelere içerisinde barındırdığı kimyasallara bağlı olduğu bilgisini araştırılan konulardan birisidir. Doğaya kasıtlı olarak atılan bazı plastik ürünlerin yok olabilmesi için yılların geçmesi gerekebilmektedir. Tezde küreselleşmenin getirdikleri bölümünde Antroposen çağı kavramını şekillendiren insanın doğada izler bırakarak değişime sebep olduğu belirtilmektedir. Bu tezin uygulamalar bölümündeki çalışmalar insan odaklı bozulma konusu bağlamında resmedilmiştir.

Doğaya bırakılan plastik, cam vb. atık nesnelere kompozisyon halinde resmedildiği görsellerde, plastik kirliliğinin doğaya yansıyan görüntüleriyle doğanın güzel seyirlik manzarasını yitirerek insanlar tarafından kirletilen bir doğanın varlığını sürdürmesi çalışmalarla yorumlanmıştır. Atıkları yaşam alanımızda ve doğaya ait her alanda yayılmış olarak görülen atık nesnelere serisi fotoğraflarla desteklenmiştir.

Görsel 34. Güzin Dilara KILIÇ, "Plastik Şişeler" , Kâğıt üzerine akrilik boya, 35x50 cm, 2022

Görsel 35. Güzin Dilara KILIÇ, "Plastik Bardaklar" , Kâğıt üzerine akrilik boya, 35x50 cm, 2022

Görsel 36. Güzin Dilara KILIÇ, "Cam Kırıkları", Kâğıt üzerine akrilik boya, 30x30cm, 2022

34, 35 ve 36. Görsellerde tek kullanımlık plastik Şişe, karton bardak ve kâğıt atıklardan oluşan kompozisyon çalışmaları plastik kirliliği bağlamında resmedilen çalışmalardır. Kompozisyonlarda akrilik boyayla çalıŐılarak akıtma tekniği uygulanmıŐtır. Akıtma tekniğiyle kirlilik etkisi yaratmak amaçlanmaktadır. Siyah renkli yazılar doğadaki kirliliği sembolize eder. Resimlerin altındaki İngilizce yazılar doğaya bırakılan atık nesnenin doğada yok olma süresine yorum getirmektedir.

Görsel 37. Güzin Dilara KILIÇ, "Karton Bardak I", Kâğıt üzerine akrilik boya, 2022

Görsel 38. Güzin Dilara KILIÇ, "Şişe", Kâğıt üzerine karışık teknik, 21x29 cm, 2023

Görsel 39. Güzin Dilara KILIÇ, "Karton Bardak II", Kâğıt üzerine karışık teknik, 14,5x21 cm, 2023

Görsel 40. Güzin Dilara KILIÇ, Atık Nesne Serisi, "Cam Şişe 1", Fotoğraf, 2023

Görsel 41. Güzin Dilara KILIÇ, Atık Nesne Serisi,
"Cam Şişe 2", Fotoğraf, 2023

Görsel 42. Güzin Dilara KILIÇ, Atık Nesne Serisi,
"Plastik Şişe", Fotoğraf, 2023

Görsel 43. Güzin Dilara KILIÇ, Atık Nesne Serisi, Fotoğraf, 2023

Atık Nesne Serisi Üzerine;

Tezin uygulama bölümünü oluşturan Atık nesnelere serisi tek bir atık türü ele alınarak çevreye verilen kirliliği yansıtmak amacıyla oluşturulmuş çalışmalardır. Çalışmaların bir kısmı iki boyutlu yüzey üzerine doğrudan boya, kalem, kâğıt parçalarıyla aktarılmıştır. Çalışmalar çevreye bırakılan atık nesnelerele fotoğraflanarak görsellere tezin uygulama bölümünde yer verilmiştir. Atık nesnelerele fotoğraflanmasıyla verilmek istenen düşünce; doğaya bırakılmış olan nesnelerele doğayla bütün bir parça haline geldiği ve doğada kaybolma sürelerinin uzun yıllar alabileceği üzerinedir. Atık nesnelerele uzun yıllar aynı yerde kalarak doğada yer edinen bir nesne haline gelerek doğanın kirlenmesini sembolize eder. Tezde atık nesnelerele serisi üzerine olan fotoğraf çalışmalarında, iki boyutlu yüzey üzerine resmedilen nesne çalışmaları, 1960 sonrası sanatında çorba kutuları, kola şişeleri, brillo kutularıyla tanınan ünlü sanatçı Andy Warhol'un çalışmalarını akla getirmektedir. Atık nesnelerele aynı zamanda tüketim nesnelerele olarak kullanılan ürünlerdir. Warhol'un gündelik hayatta kullanılan tüketim nesnelerele pop art sanat akımının önemli eserleri arasındadır. Tüketim ürünleri kullanıldıktan sonra geri dönüşüm için yapılan çöp alanları yerine doğaya atılmaktadır.

Görsel 44. Güzin Dilara KILIÇ, Pollution Serisi, "Dijital Kolaj I", 2022

Uygulama üzerinden tasarlanan kolaj çalışmasında plastik şişe teneke kutu ve plastik poşet kirliliğine sebep olan nesnelere belirginlik kazanmıştır. Kompozisyon atık nesnelere serisindeki gibi doğada atığa dönüşmekte olan ürünlerin düşüncesiyle oluşturulmuştur. Sağa eklenen el simgesi insanlar tarafından oluşturulan yıkımı ifade eden semboldür. Bu sembolün hareketlerinin geleceği şekillendirdiği imgelemine doğrudur. (Görsel 44)

Görsel 45. Güzin Dilara KILIÇ, Pollution Serisi,
"Dijital Kolaj II", 2022

Deniz canlıları, melek simgesi, şaşkın çocuk simgesiyle canlıların kirli denizlerde yaşamasını sürdürmeye çalışması konu edinilmiştir. Denizlerdeki kirlilikten en çok etkilenen canlıların denizlerdeki memeliler olduğu vurgulanmıştır. Yunus balığı türü denizlerde avlanarak canlı toplulukları yok olmaktadır. (Görsel 45)

Görsel 46. Güzin Dilara KILIÇ, "Plastik Kirliliği 1", Kâğıt üzerine suluboya ve mürekkep, 50x70 cm, 2022

Görsel 47. Güzin Dilara KILIÇ, "Plastik kirliliği 2", Kâğıt üzerine karışık teknik, 44x70 cm, 2023

5. SONUÇ

Yapılan araştırma doğrultusunda; ilk insanların barınma ihtiyacıyla doğaya karşı olan hareketleri yeryüzüne etki etmiştir. Buzul çağı sonrası süregelen felaketlerin doğa ve canlıları etkileyerek yeni jeolojik çağın oluşumunu tetiklemiştir. 14 Eylül-10 Kasım 2019 tarihlerinde düzenlenen yedinci kıta isimli bienalde Elmas Deniz ve Deniz Aktaş'ın çalışmaları tez kapsamında doğanın değişimi ve yıkımı açısından katkı sağlamıştır.

1960 sonrası sanatı insan müdahalesini eleştiren yönüyle ekolojik bozulmaları konu edilerek doğa ve insan birlikteliği tez kapsamında incelenmiştir. Robert Smithson, Richard Long'un ilk yeryüzü düzenlemeleriyle birçok kişinin sanat düşüncesi yeryüzünde ekolojik sanat adıyla ifade biçimi olarak son bulmuştur. Doğa tahribatı bağlamında doğadan çağdaş sanata yansımalar ikinci doğa kavramını güçlendirmiştir. İkinci doğa kavramının, doğayı iyileştirebilmek adına sanat yoluyla doğaya yansıtıldığı çıkarımı yapılmıştır. Thomas Pfannerstill, Thomas Jackson, Anne Percoconun yeryüzü düzenlemeleri doğa tahribatı konusuna dikkat çeken temel çalışmalar olarak ikinci doğa kavramıyla doğrudan ilişkilendirilmiştir. İkinci doğa bağlamında yeryüzü çalışmaları çevre problemleri konusunda toplumu bilinçlendirebilmek adına heykelsi anıtlarla çevreye duyarlılık geliştirilmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda uygulama çalışmalarında, doğanın ve canlıların üzerindeki olumsuz etkileri plastik sanatlar niteliğindeki resimlerle ifade edilmiştir.

6. KAYNAKÇA

- Akın, E., & Esgici, R. (2015). Eski Çağda Tarım Aletleri. *Tarım Makinaları Bilimi Dergisi*, 11 (1), 33-37.
- Antmen, A. (2008). *20.Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. Sel Yayıncılık.
- Atakan, N. (2008). *Sanatta Alternatif Arayışlar*. (Z. Rona, Çev.) İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.
- Aydoğan, H. (2015). Toplumsal Yapıların Oluşumuna Dair Etik Bir Anlatı: İkinci Doğa. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 1 (2), 28.
- Aytan, Ü. (2023, 04 10). *İzmit Körfezi'ndeki her 10 balıktan 4'ünde mikroplastik tespit edildi*. 04 13, 2023 tarihinde Haberturk.com: <https://www.haberturk.com/izmit-korfezi-ndeki-her-10-baliktan-4-unde-mikroplastik-tespit-edildi-3581459> adresinden alındı
- bantmag*. (2019, 10 02). 05 08, 2023 tarihinde bantmag.com: <https://bantmag.com/bienal-roportajlari-deniz-aktas/> adresinden alındı
- Beyazıt, E., & Yarım, S. (2020). *Kırılğan Dünyanın Küresel Sorunu Çöp*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Bookchin, M. (1994). *Özgürlüğün Ekolojisi Hiyerarşinin Ortaya Çıkışı Ve Çözülüşü*. (A. Türker, Çev.) Ayrıntı.
- Braidotti, R. (2014). *İnsan Sonrası*. (Ö. Karakaş, Çev.) İstanbul: Kolektif Kitap.
- Burtynsky, E. (2009, 08 06). *Sanat Patlaması*. 05 19, 2023 tarihinde artblart.com: <https://artblart.com/category/edward-burtynsky/> adresinden alındı
- Campbell, J. (1992). *İlkel Mitoloji Tanrının Maskeleri*. (K. Emiroğlu, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık.
- Davis, J. (2007). *İnsanın İlk Hikayesi Taş Devrinden Bugüne Tarihimiz*. (E.Yalçın, Çev.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Diamond, J. (2011). *Üçüncü Şempanze İnsan Türünün Evrimi Ve Geleceği*. (Ç.Tarhan, Çev.) Alfa Basım.
- Duarte, F. (2023, 04 16). *Trindade: 'Plastik kayaları' ile eşsiz biyoçeşitliliğe sahip Atlantik adası*. 04 27, 2023 tarihinde bbc.com web sitesi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/cgln6n520nvo> adresinden alındı
- Dündar, P. (2017, 03). Küçük Buzul, Çağı Büyük Sorunlar. 54.
- Erzen, J. N. (2015). *Üç Habitus-Yeryüzü, Kent, Yapı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Flannery, T. (2020). *Köken Avrupa Doğa Tarihinin İlk 100 Milyon Yılı*. (E. Çelik, Çev.) Ankara: Panama Yayıncılık.
- Gombrich, E. H. (1997). *Sanatın Öyküsü*. (B. Cömert, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Göktürk, A. (2022, 07 13). *Antroposen nedir? İnsanlığı yaşadığı yeni jeolojik dönem*. 01 06, 2023 tarihinde Ungo: <https://ungo.com.tr/2022/07/antroposen-nedir/> adresinden alındı

- Hararı, Y. N. (2015). *Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi*. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Hengeveld, R. (2019). *ATIK KÜRE*. (N. Güder, Çev.) İSTANBUL: TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI.
- İKSV. (2022). 05 07, 2023 tarihinde bienal.iksv.org: <https://bienal.iksv.org/tr/sanatcilar/elmasdeniz> adresinden alındı
- Irland, B. (2021, 11 01). Nehir Havzasında Akış ve Bütünleşme: Basia Irland ile Söyleşi.
- Juniper, T. (2019). *The Ecology Book*. New York: Dorling Kindersley Limited.
- Karacabey, A. A. (2021, 12). Plastik Hayatlar. *Ekonomi Dünya Dergisi* (6), s. 9.
- Karavit, C. (2008). *Doğadaki İz: YERYÜZÜ SANATI*. İstanbul: Telos Yayıncılık.
- Kaska, Y. (2021). Deniz Kaplumbağaları Koruma Çalışmalarını İklim Değişikliği Nasıl Değiştirecek? B. Salihoğlu, & B. Öztürk içinde, *İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TÜRKİYE DENİZLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ* (s. 126). İstanbul: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı.
- Kömürcü, G. (2020). *Nasıl Bir Gelecek?* İstanbul: Aganta Kitap.
- Kuspit, D. (2006). *Sanatın Sonu*. (Y. Tezgiden, Çev.) İstanbul: Metis.
- Lewis-William, J. D. (2019). *Mağaradaki Zihin*. (T. Esmer, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Luckert, K. W. (2015). *Avcılıktan Evcilleştirme, Savaş Ve Uygarlığa Dek Taşçağında Kültür Ve Din Üzerine Gözlemler Göbekli Tepe*. İstanbul: Alfa Basım.
- O'Doherty, B. (2010). *Beyaz Küpün İçinde-Galeri Mekânının İdeolojisi*. İstanbul: SEL YAYINCILIK.
- Patrone, V., & Fidan, Ç. (2019, 07 08). *Ebedi Yokoluş/Dikkuyruk Tehlike Altında*. 12 21, 2022 tarihinde Açık Radyo: <https://acikradyo.com.tr/ebedi-yokolus-forever-extinct/dikkuyruk-tehlike-altinda> adresinden alındı
- Pfannerstill, T. (2023). *thomaspfannerstill*. 06 03, 2023 tarihinde Thomas Pfannerstill.com: <https://www.thomaspfannerstill.com/> adresinden alındı
- Reeves, H., & Lenoir, F. (2006). *Yeryüzünün Acısı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rinehart, L. (2017). *annepercoco*. 06 2, 2023 tarihinde Annepercoco: <http://annepercoco.com/> adresinden alındı
- Ritzer, G. (2011). *Küresel Dünya*. (M. Pekdemir, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Saçaklı, B. O. (2021, 12). Plastik Çılgınlığı. *Aylık İş Dünyası Ekonomi Dergisi*, s. 12,13.
- Sakıp Sabancı Müzesi*. (2023). 06 03, 2023 tarihinde [sakipsabancimuzesi.org](https://www.sakipsabancimuzesi.org/): <https://www.sakipsabancimuzesi.org/sergiler-ve-etkinlikler/sergi/68> adresinden alındı
- Seneca. (2014). *Doğa Araştırmaları*. (C. Çevik, Çev.) İstanbul: Jaguar Kitap.
- Sezen, U. (2012, 03 15). *Yeni Bir Çağ*. 03 01, 2023 tarihinde Atlas Dergisi: <https://www.atlasdergisi.com/kesfet/bilim-haberleri/yeni-bir-cag.html> adresinden alındı

- SU HAKKI.* (2017, 01 18). 05 10, 2023 tarihinde suhakki.org: <https://www.suhakki.org/2017/01/cevre-felaketleri-denizlerdeki-petrol-sizintisi/> adresinden alındı
- Thill, B. (2021). *Atık.* (G.Çiçek, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Toplak, D. (2020, 09). *Balık Mı? Plastik Mi?* 12 19, 2022 tarihinde İnovatif Kimya Dergisi: <https://inovatifkimyadergisi.com/inovatif-kimya-dergisi-sayi-86> adresinden alındı
- Türkdoğan, T. (2015, 02). BİR BAĞLAM OLARAK İKİNCİ DOĞA. *BİR BAĞLAM OLARAK İKİNCİ DOĞA* . Ankara.
- UmbertoArte İle Sanat.* (2019). İstanbul: Destek Yayınları.
- Wright, R. (2004). *İlerlemenin Kısa Tarihi.* (E.Kılıç, Çev.) Aylak Kitap.
- Yılmaz, M. (2023). *İKİNCİ DOĞA, BİRİNCİ DOĞADIR/Mehmet Yılmaz.* 06 09, 2023 tarihinde mehmetyilmazmehmet.com: <https://mehmetyilmazmehmet.com/metinler-texts/ikinci-doga-birinci-dogadir-mehmet-yilmaz/> adresinden alındı
- Zizek, S. (2010). *Antroposen'e Hoşgeldiniz.* (M. Budak, Çev.) Encore Yayınları.

Görsel Kaynakça

- Görsel 1. Paleolitik Çağdan Neolitik Çağa Geçişte Kullanılan Taş Aletler, Erişim: 09.06.2023 (<https://www.khanacademy.org/humanities/world-history/world-history-beginnings/origin-humans-early-societies/a/paleolithic-culture-and-technology>)
- Görsel 2. Endonezya Sulawesi Adası, Visaya Yaban Domuzu, Erişim: 09.06.2023 (https://www.atlasdergisi.com/kesfet/arkeoloji-haberleri/en-eski-magara-resmi.html?doing_wp_cron=1680014996.7257330417633056640625)
- Görsel 3. Altamira Mağarası, Renkli Bizon, 1868, İspanya, Erişim: 09.06.2023 (https://en.wikipedia.org/wiki/File:9_Bisonte_Magdalenienne_pol%C3%ADcromo.jpg)
- Görsel 4. Altamira Mağarası, Bizon, İspanya, Erişim: 09.06.2023(https://en.wikipedia.org/wiki/File:Altamira_bison.jpg)
- Görsel 5. Serra da Capivara National Park, Brezilya, Erişim: 09.06.2023 (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Serra_da_Capivara_-_Several_Paintings_2b.jpg)
- Görsel 6. Peter Bruegel, Karda Avcılar, 1565, 117x162 cm, Avusturya,Erişim: 09.06.2023 (<https://www.arthipo.com/tr-tr/pieter-bruegel-tr-tr/pieter-bruegel-karda-avcilar.html?page=2>)
- Görsel 7. Peter Bruegel, Patenciler Ve Kuş Kapanlı Kış Manzarası, 1565, 38x56 cm, Brüksel, Erişim: 09.06.2023(<https://tr.pinterest.com/pin/388294799092188414/>)
- Görsel 8. Lucas Van Valckenborch, Frozen Schelda İle Antwerp'in Görünümü, 1593, 42,5x63,5 cm,Erişim: 09.06.2023(<https://tr.pinterest.com/pin/193795590200973690/>)
- Görsel 9. Elmas Deniz, Kayıp Sular, Üç boyutlu ahşap rölyef, 68x100x75 cm, 2019, Erişim:09.06.2023(<https://media.bantmag.com/wp-content/uploads/2019/10/elmas-deniz-header-768x512.jpg>)
- Görsel 10. Deniz Aktaş, Umudun Yıkıntıları 1, Kâğıt üzerine mürekkepli kalem, 120x310 cm, 2019, Erişim: 09.06.2023 (<https://media.bantmag.com/wp-content/uploads/2019/10/16ib-588-denizaktas-sahirugureren-1-800x533.webp>)
- Görsel 11. Güzin Dilara KILIÇ, İzmir Güzelbahçe, Fotoğraf, 2022
- Görsel 12. Güzin Dilara KILIÇ, Eğirdir Gölü, Fotoğraf, 2020
- Görsel 13. Güzin Dilara KILIÇ, "Ormanı Korum", Fotoğraf, 2023, Karagöl Tabiat Parkı, İzmir

- Görsel 14. Maske, Erişim: 09.06.2023(<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/maske-ve-eldivenler-denizlerin-yeni-kirlilik-kaynagi-oldu-566100.html>)
- Görsel 15. Güzin Dilara KILIÇ, Engraulis Mordox, Dijital Çizim, 2022
- Görsel 16. Güzin Dilara KILIÇ, Karabaşlı Dikkuyruk, Dijital Çizim, 2022
- Görsel 17. Güzin Dilara KILIÇ, Deniz Kaplumbağası, Dijital Çizim, 2023
- Görsel 18. Güzin Dilara KILIÇ, Pelikan, Dijital Çizim, 2023
- Görsel 19. Richard Long, 1968, İngiltere, Erişim: 09.06.2023(<https://tr.pinterest.com/pin/richard-long-england-1968--592786369672193979/>)
- Görsel 20. Robert Smithson, Amarillo Rampası, 57,78 x 88,9 cm, 1973, Teksas, Erişim: 09.06.2023(<https://www.nevadaart.org/art/collections/the-altered-landscape-carol-franc-buck-collection/cc731a2c-7ddc-43f1-86a7-f9624faaab00/>)
- Görsel 21. Christo And Jeanne Claude, Wrapped Trees, Switzerland, 1997-1998, Erişim: 10.04.2023(<https://www.flickr.com/photos/juliensart/3103583289/in/photostream/>)
- Görsel 22. Robert Smithson, Spiral Jetty, Utah, 1970, Erişim: 09.06.2023(<https://tr.pinterest.com/pin/spiral-jetty-etsy--109564203409124925/>)
- Görsel 23. Damien Hirst, Waste, 1994, Erişim: 09.06.2023(<https://tr.pinterest.com/pin/297659856591156752/>)
- Görsel 24. Agnes Denes, Yaşayan Piramit, 2022, İstanbul, Erişim: 09.06.2023(<https://www.sakipsabancimuzesi.org/sergiler-ve-etkinlikler/sergi/68>)
- Görsel 25. Bill Russell, Tufan, Tuval üzerine akrilik, 36 x 36 cm, 2021, Erişim: 09.06.2023(<https://billrussellfineart.com/the-deluge/>)
- Görsel 26. Edward Burtynsky, Oxford Tire Yığını 1, Westley, California, 1999, Erişim: 09.06.2023(<https://www.artnet.com/artists/edward-burtynsky/oxford-tire-pile-1-westley-california-i1S1sS0vf0dDZCCHC67ZQ2>)
- Görsel 27. Basia Irland, Nehir Yulafı, Büyük Miami Nehri, Dayton, Ohio, 2012, Erişim: 09.06.2023(<https://www.basiairland.com/projects/ice%20books/Resources/riveroatsvolume0.jpg>)
- Görsel 28. Basia Irland, Ice Book, Ottowo Nehri, Kanada, 2012, Erişim: 09.06.2023(<https://www.basiairland.com/projects/ice%20books/ottawa.html>)

- Görsel 29. Thomas Pfanner, Save Our Planet, 5,5x4,5 inç, Karton üzerine akrilik, Erişim: 09.06.2023(<https://www.anthonybrunelli.com/tom-pfannerstill>)
- Görsel 30. Thomas Pfannerstill, Pepsi Cup, 6,5x4,5 inç, Ihlamur ağacı üzerine akrilik Erişim: 09.06.2023(<https://www.anthonybrunelli.com/tom-pfannerstill>)
- Görsel 31. Thomas Jackson, Cups no. 3, Novato, California, 2014, Erişim: 09.06.2023(<https://www.pinterest.de/pin/174021973081890189/>)
- Görsel 32. Thomas Jackson, Cups no.1, Napanoch, Newyork, 2011, Erişim: 09.06.2023(<https://www.pinterest.de/pin/529947081132066125/>)
- Görsel 33. Anne Percoco, Indra'nın Bulutu, 8x6x14, 2008, Erişim: 09.06.2023(https://www.ntv.com.tr/turkiye/plastik-sanat,Fr_jGwX2UEGNu2WinJURJA)
- Görsel 34. Güzin Dilara KILIÇ, "Plastik Şişeler" , Kâğıt üzerine akrilik boya, 35x50 cm, 2022
- Görsel 35. Güzin Dilara KILIÇ, "Plastik Bardaklar" , Kağıt üzerine akrilik boya, 35x50 cm, 2022
- Görsel 36. Güzin Dilara KILIÇ, "Cam Kırıkları", Kâğıt üzerine akrilik boya, 30x30 cm, 2022
- Görsel 37. Güzin Dilara KILIÇ, "Karton Bardak I", Kâğıt üzerine akrilik boya, 2022
- Görsel 38. Güzin Dilara KILIÇ, "Şişe", Kâğıt üzerine karışık teknik, 21x29 cm, 2023
- Görsel 39. Güzin Dilara KILIÇ, "Karton Bardak II", Kâğıt üzerine karışık teknik, 14,5x21 cm, 2023
- Görsel 40. Güzin Dilara KILIÇ, Atık Nesne Serisi, " Cam Şişe 1", Fotoğraf, 2023
- Görsel 41. Güzin Dilara KILIÇ, Atık Nesne Serisi, "Cam Şişe 2", Fotoğraf, 2023
- Görsel 42. Güzin Dilara KILIÇ, Atık Nesne Serisi, "Plastik Şişe", Fotoğraf, 2023
- Görsel 43. Güzin Dilara KILIÇ, Atık Nesne Serisi, Fotoğraf, 2023
- Görsel 44. Güzin Dilara KILIÇ, Pollution Serisi, "Dijital Kolâj I", 2022
- Görsel 45. Güzin Dilara KILIÇ, Pollution Serisi, "Dijital Kolâj II", 2022
- Görsel 46. Güzin Dilara KILIÇ, "Plastik Kirliliği 1" , Kâğıt üzerine suluboya ve mürekkep, 50x70 cm, 2022

Görsel 47. Güzin Dilara KILIÇ, "Plastik kirliliği 2", Kâğıt üzerine karışık teknik, 44x70 cm, 2023

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Güzin Dilara KILIÇ

Yabancı Dili: İngilizce

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Y.Lisans	Resim	Düzce Üniversitesi	2023
Lisans	Resim	Düzce Üniversitesi	2020
Lise	Resim	Bolu Güzel Sanatlar Lisesi	2016